

TAYVAN'DA HUKUK EĞİTİMİ REFORMU: KORE VE JAPONYA BİR MODEL OLABİLİR Mİ?

Thomas Chih-Hsiung Chen ¹

Çeviren: Doğan DURNA ^{***}

I. Giriş

2007 Yılında, aynı zamanda Japonya Baro sınavı komisyonu üyesi de olan Keio Üniversitesinin hukuk profesörü, baro sınavının içeriğini derslerinde sızdırmakla suçlandı.¹ Bu olay, Keio Üniversitesi Hukuk fakültesi mezunlarının baro sınavını geçme oranının önemli ölçüde artmasıyla ortaya çıktı. Bu skandal, suçlanan profesörün sınav komitesinden çıkarılmasına ve Keio Üniversitesinden istifasıyla sonuçlandı.² Daha sonraki yıl, benzer olayların en-

* Chen, Chih-hsiung Thomas, Legal Education Reform in Taiwan: Are Japan and Korea the Models? (February 3, 2012). Journal of Legal Education, Volume 62, Number 1, p. 32 (August 2012). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2148960>

** Thomas Chih-hsiung Chen, Yrd. Doç. Dr, Ulusal Chiao Tung Üniversitesi Teknoloji Hukuku Enstitüsü, Tayvan. Bu makalenin araştırması Academia Sinica, Institutum Iurisprudentiae, Taiwan tarafından kısmen desteklenmiştir. Bu makalenin yazımına Harvard Üniversitesi John King Fairbank Çin Çalışmaları Merkezinde 2005 yılındaki konferansta sunduğumu "Tayvan'da Demokratikleşme ve Yargı Reformu" isimli sunum çalışmasıyla başlanmıştır. Araştırmamdaki önemli yardımları için Wei-ting Liu, Ting-yu Liu, and Jo-ting Fu'ya minnettarım. Geçen yıl boyunca idari yüklerimi paylaşan Ulusal Chiao Tung Üniversitesi Teknoloji Hukuku Enstitüsündeki meslektaşlarıma teşekkür borçluyum. Bu makale üzerinde çalışırken ki desteği, sevgisi için eşim Profesör Carol Chih-Chieh Lin özellikle teşekkür ederim. E-posta adresinden bana ulaşabilirsiniz; chen@mail.nctu.edu.tw.

*** Rekabet Kurumu, Hukuk Müşaviri, ddurna@rekabet.gov.tr

¹ Eiji Yamamura, Introduction of the new bar examination and the changing effect of influential professors on its outcomes: The case of Japan 2006–2009, MPRA Paper No. 21371, at 3 (2010), available at http://mpra.ub.uni-muenchen.de/21371/1/MPRA_paper_21371.pdf.

² *Id.*

gellenmesi için Japon Adalet Bakanlığı baro sınav komitesinin idaresine ilişkin yeni kurallar yürürlüğe koydu.³

Bu olay, Japon hukuk eğitiminde alışılmış bir durum değildi. Fakat bu durum, hukuk eğitim sisteminde 2004 yılında reformun öngörülemeyen sayısız problemlerinden biriydi. Değişimlerin odağında lisansüstü “Houka-daigakuin” (profesyonel hukuk okulu) eğitiminin niteliği yatmaktaydı. Bu okullar ABD’de ki hukuk okullarına benzemekteydi fakat hem hukuk altyapısı olan hem de olmayan öğrencileri kabul etmekteydi.⁴2009 yılında Güney Kore’de Amerikan tarzı hukuk eğitimine benzer bir model kurdu.⁵ Japonya ve Kore’deki yeni sistem uygulamasında yalnızca yeni hukuk okullarının mezunları ulusal baro sınavlarına girme hakkına sahipti.⁶ İki sistem arasındaki temel fark Güney Kore’nin baro sınavlarında %70 ve üzeri geçme oranı olan yeni hukuk okullarının ve öğrencilerin sayısını sıkı bir şekilde kontrol etmesiydi. Bu arada Japonya’da hukuk okulu sayısı beklenenden fazlaydı ve geçme oranı %40’tan aşağıda kalmaya devam etti.⁷

Amerikan hukuk eğitim modelinin uygulanması, şiddetli tartışmalara neden oldu. Reform taraftarları; sokratik metodun, etkileşimli öğretimin ve klinik eğitimin, yeni nesil avukatların mesleki yeteneklerini önemli ölçüde güçlendireceğini iddia ediyorlardı.⁸ Bununla beraber baro sınavlarını geçme oranlarına ilişkin sorunların, yeni hukuk okullarını dersanelere dönüştürdü-

³ *Id.* at 8.

⁴ *See, e.g.,* Mayumi Saegusa, Why the Japanese Law School System was Established: Co-optation as a Defensive Tactic in the Face of Global Pressures, 34 *Law & Soc. Inquiry* 365, 366–67 (2009); *see also* Annelise Riles & Takashi Uchida, Reforming Knowledge? A Socio-legal Critique of the Legal Education Reforms in Japan, 1 *Drexel L. Rev.* 3, 12 (2009), *available at* <http://scholarship.law.cornell.edu/facpub/37/>.

⁵ Matthew J. Wilson, U.S. Legal Education Methods and Ideals: Application to the Japanese and Korean Systems, 18 *Cardozo J. Int’l & Comp. L.* 295, 337–40 (2010).

⁶ *Id.* at 318–19, 340.

⁷ *Id.* at 326–27, 339–40.

⁸ *See, e.g.,* Peter A. Joy et. al., Building Clinical Legal Education Programs in a Country without a Tradition of Graduate Professional Legal Education: Japan Educational Reform as a Case Study, 13 *Clinical L. Rev.* 417, 420–21 (2006); Wilson, *supra* note 5, at 305; *see also* Noboru Kashiwagi, Creation of Japanese Law Schools and Their Current Development, in *Legal Education in Asia: Globalization, Change and Contexts*, 185, 192–93 (Stacey Steele & Kathryn Taylor eds., Routledge Press 2010).

ğü eleştirisi sürdürülmeye devam etti.⁹ Baro sınavı geçme oranları hukuk alanında çalışmak isteyenler için reformun önündeki önemli bir engel olan bir darboğaz olarak görülüyordu.¹⁰ Sınavın içeriği ve test metodolojisine ilişkin yorumlar az sayıdaydı.

Doğu Asya'daki hukuk eğitimine ilişkin en az iki kitapta Tayvan'ın sistemi Japon ve Güney Kore'yle aynı kategoriye dâhil edilmektedir.¹¹ Ancak Tayvan, Japonya ve Güney Kore'nin adımlarını takip edecek mi? Daha da önemlisi; Amerikan modeli, hukuk eğitimi açısından Doğu Asya ülkeleri için altın standart mıdır?¹² Ya da Tayvan değişim için ısrarcı olmalı mıdır?

21.yüzyılın başlarında, Tayvan'daki hukuk eğitimine ilişkin akademik tartışmalar ve hükümet çalışmaları temel olarak Japonya ve Güney Kore deneyimine odaklanmıştı.¹³ 1999 yılından bu yana sayısız konferansa davet edilen yabancı akademisyenler kendi ülkelerindeki hukuk eğitimi reformlarını tartıştılar.¹⁴ Tayvan'daki akademisyenler, ideal model konusunda bir uzlaşmaya varamasalar da pek çok akademisyen mevcut sistemin sorunlu olduğu konusunda hemfikirdi.¹⁵ 2006 ve 2007 yıllarında hükümet Japonya ve Koredeki reformlara benzer iki reform şeması¹⁶ önerdi. Her iki şema, Amerikan lisans eğitimi sonrası eğitim sistemini kabul ediyordu. Yine yalnızca yeni dizayn

⁹ Wilson, supra note 5, at 328–29; see also Charles R. Irish, Reflections on the Evolution of Law and Legal Education in China and Vietnam, 25 Wis. Int'l L. J. 243, 244 (2007).

¹⁰ Wilson, supra note 5, at 326–29.

¹¹ See, e.g., William Alford, Introduction to Raising the Bar: the Emerging Legal Profession in East Asia 3 (William Alford ed., Harvard Univ. Press 2007); Stacey Steele & Kathryn Taylor, Introduction to Legal Education in Asia: Globalization, Change and Contexts, supra note 8, at 10–11.

¹² American Bar Association, Report of Special Committee on Foreign Law Schools Seeking Approval under ABA Standards 4, July 19 2010, available at [http://apps.americanbar.org/legaled/accreditation/kanereportinternational%20\(2\).doc](http://apps.americanbar.org/legaled/accreditation/kanereportinternational%20(2).doc).

¹³ Tay-Sheng Wang, The Development of Legal Education in Taiwan: An Analysis of the History of Law and Society, in Legal Education in Asia: Globalization, Change and Contexts, supra note 8, at 137, 146.

¹⁴ Id.

¹⁵ Taiwan ge daxue falü xiangguan xisuo zhuguan zhendui erlinglingqi nian siyue shiba ri guonei faxue jiaoyu biange gongtinghui fabiao xinwengao (The persons in charge of law-related departments in Taiwan, press release in connection with the public hearing on legal education reform held on Apr. 18, 2007) [hereinafter Legal Education Reform Press Release], available at http://justice.nccu.edu.tw/News/news_view.asp?id=155.

¹⁶ Wang, supra note 13, at 146–49.

edilmiş profesyonel hukuk okullarının mezunlarının baro sınavlarına girmesine izin veriyordu.¹⁷ Her iki önerinin diğer bir tartışmalı konusu ise, yeni mesleki hukuk okullarına kabul edilecek öğrenci sayısını sınırlayarak (muhtemelen 700'den az) baro sınavı geçme oranlarını yükseltmesiydi. Hukukçu akademisyenlerden gelen muhalefet nedeniyle her iki teklifte kabul edilmedi.¹⁸

Bu makalede, Tayvan'daki sistem ile reform öncesi Japonya ve Kore'deki sistemler arasındaki sıklıkla ihmal edilen farklılıkları (özellikle hâkim-savcı ve avukatlık sınavlarının ayrılığı) tartışılmaktadır ve Tayvan'ın farklı bir yol takip etmesi gerektiği önerilmektedir. Son on yılda, Japonya ve Kore'deki hukuk eğitimi Amerikan tarzı hukuk okullarına benzer hâle gelirken, Tayvan daha farklı yollar ve kurumlar geliştirdiyordu. Bunlar arasında hukuk lisans eğitimine sahip olmayanlara yönelik mesleki eğitim veren lisansüstü hukuk enstitüleri de vardı. Tayvan'da da dershaneler bulunmasına rağmen düşük baro sınavı geçme oranları hukuk eğitim sisteminin verimsizliğinin akademi-deki siyasetten daha az sonucuydu. Bu açıdan sorun basitçe Japonya ve Kore'deki reform modellerinin kabul edilmesiyle çözülebilecek gibi değildi. Ulusal mesleğe kabul sınavlarına ilişkin yeni kurallar 2011 yılında yürürlüğe girmesine rağmen, bu kurallar eski problemleri çözmekten ziyade daha da kötüleştireceğe benziyordu. Dahası 2011 tarihli hâkimlik kanunu, hâkim ve savcıların, çok fazla sosyal deneyime sahip olmayan yeni mezun genç hukuk fakültesi mezunlarından ziyade deneyimli avukatlar arasından seçilmesini teşvik ediyordu. Bu açıdan yeni eğitimin rotasının belirgin bir şekilde bu yönde gelişeceğini bekleyebiliriz. Yeni sistemde lisansüstü düzeyde hukuk derecesinin zorunlu olabilecek ve lisansüstü düzeyde Amerikan tarzı hukuk okulları kurulabilecektir. Bunun yanında hukuk fakülteleri çok çeşitli uzmanlık alanlarında avukat yetiştirmeye devam edecektir.

Bu makale dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde; Tayvan'daki hukuk eğitiminin mevcut yapısının temel özellikleri ile reform öncesi Japonya ve Kore sistemleri karşılaştırılacaktır. İkinci bölümde; mesleğe kabul sınavlarının yapısını ve bu yaklaşımı desteklemek için sağlanan gerekçeler analiz edilecektir. Üçüncü bölümde; Japonya ve Kore reformlarını temel alan 2005

¹⁷ Id. at 146–48.

¹⁸ Id. at 148–49.

ve 2007 yılları arasındaki reform girişimlerinin neden başarısız olduğu açıklanacaktır. Dördüncü bölümde; 2007 yılından bugüne önemli olaylar, özellikle Tayvan'daki hukuk eğitimini şekillendirecek olan 2011 yılında kabul edilen ikili sınav modeli tartışılacaktır.

II. Benzerlikler ve Farklar: Reform Öncesi Japonya ve Kore

I. İki Kapı, İki Yol

Tayvan'daki hukuk eğitimi; lisans düzeyinde hukuk eğitimi, ulusal ruhsat sınavı ve kamu kurumlarında meslek öncesi staj¹⁹ gibi uygulamalar açısından Japonya ve Kore'nin güncel reformlarından önceki haline benziyordu. Bununla beraber, Tayvan'daki sistemle diğer iki ülke arasında pek çok önemli farklar bulunmaktaydı. Bu farklar, reform için baskıyı Japonya ve Kore'dekinden daha hafif kılıyordu.

Öncelikle, Reform öncesi Japonya ve Kore'deki sistemden farklı olarak mesleğe kabul sınavlarına²⁰ girebilmek için hukuk alanında lisans diploması

¹⁹ Mayumi Saegusa, supra note 4, at 370; see also Masako Kamiya, Structural and Institutional Arrangements of Legal Education: Japan, 24 Wis. Int'l L. J. 153 (2006); Sang-Hyun Song, the Education and Training of the Legal Profession in Korea: Problems and Prospects for Reform, in Raising the Bar: the Emerging Legal Profession in East Asia, supra note 11, at 23, 23–33; For information about legal education in Taiwan in earlier years, see Hundgah Chiu & Jyh-pin Fa, Taiwan's Legal System and Legal Profession 13–14 (Occasional Papers/Reprints Series in Contemporary Asian Studies No. 5, 1994), available at http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1123&context=mscas&sei-redir=1&referer=http%3A%2F%2Fwww.google.com.tw%2Furl%3Fsa%3Dt%26rct%3Dj%26q%3DTaiwan%25E2%2580%2599s%2BLegal%2BSystem%2Bband%2BLegal%2BProfession%26source%3Dweb%26cd%3D1%26ved%3D0CCcQFjAA%26url%3Dhttp%253A%252F%252Fdigitalcommons.law.umaryland.edu%252Fcgi%252Fviewcontent.cgi%253Farticle%253D1123%2526context%253Dmscas%26ei%3DKpoWT8WPOtDjMAWBwcW4Aw%26usg%3DAFQjCNFJkxas2VhRT9GNEUEuHmSxtYHA4w%26sig2%3D_-E45FwxKzscas4KEoV4Vg#search=%22Taiwan%25E2%2580%2599s%20Legal%20System%20Legal%20Profession%22.

²⁰ Bununla beraber, 2008 yılında yürürlükten kaldırılan Sertifikasyon Yönetim Yönetmeliğinden önce fakülte mezunu olmayan kişiler baro sınavına sertifikasyon sınavına girmeye ehildi. Bkz Zhuanmen zhiye ji jishu renyuan gaodeng kaoshi lushi kaoshi guize (Regulations of professional and technical staff higher examination of bar exam), art. 5, subsec. 4 (2009) [hereinafter Taiwan's Bar Exam Regulations], available at <http://law.moj.gov.tw/LawClass/LawAll.aspx?PCode=R0040047>. Sertifikasyon sınavı başvuranların 22 yaşından büyük olmasını zorunlu kılıyordu. Bkz Jianding kaoshi guize [Regulations Governing Certification Tests], art. 3 (2008'de yürürlükten kaldırıldı), avai-

zorunluluğu getirildiğinden bu yana Tayvan'da hukuk fakülteleri hâkim, savcı ve avukat²¹ olmak isteyenler için tek seçenektir. Bu durum, düşük geçme oranlarının pek çok hukuk mezununun mesleğini icra edemeyeceği gerçeğine rağmen aday havuzunu Japonya ve Kore'dekinden daha küçük yapmasının yanı sıra Tayvan'daki hukuk fakültelerinin temel amacını hukuk profesyonellerinin eğitilmesi olarak kurulmasını sağlıyordu.

İkinci olarak, Tayvan'da lisans düzeyinde sınıflar (200'ü geçmeyen sıklıkla 100'den az öğrencinin olduğu) genellikle Japonya ve Kore'dekinden küçüktür. Bu yönüyle muhtemelen Amerika'daki orta büyüklükteki J.D programlarından da daha küçüktür. Bu durum, Eğitim Bakanlığının kamu ve özel üniversitelerdeki öğrenci/akademisyen oranını sıkıca kontrol etmesinin sonucudur.²² Bu oran lisans düzeyinde eğitim veren hukuk fakülteleri için 1/25, lisansüstü enstitüler için 1/12'dir.²³ Amerikan Barolar Birliğinin akredite hukuk fakülteleri²⁴ için öngördüğü 1/20 oranıyla kıyaslandığında 1/25 oranı çok yüksek kabul edilebilir.²⁵ Öte yandan bu rakam pek çok Avrupa ülkesine göre Amerikan standartlarına daha yakındır. Örneğin; Almanya'da sınıf sayıları 1000'nin üzerindedir ve öğrenci/akademisyen oranı 1/100'ün

lable at <http://law.moj.gov.tw/LawClass/LawAll.aspx?PCode=R0050001>. Pek çok üniversite öğrencisi 22 ya da 22 yaşından sonra mezun olduğu için az sayıda aday bu yaklaşımı tercih etmektedir.

²¹ Reform öncesi Japonya ve Korede hâkimlik-savcılık sınavlarını düzenleyen düzenlemeler hukuk fakültelerine giren çok sayıda öğrencinin avukat olmayı amaçlamasına rağmen hukuk eğitimi almamayı gerekli görüyordu. Wilson, *supra* note 5, at 317.; see also Jae Won Kim, *Legal Profession and Legal Culture during Korea's Transition to Democracy and a Market Economy*, in *Raising the Bar: the Emerging Legal Profession in East Asia*, *supra* note 11, at 68.

²² Reform öncesi Japonya ve Korede hâkimlik-savcılık sınavlarını düzenleyen mevzuat hukuk fakültelerine giren çok sayıda öğrencinin avukat olmayı amaçlamasına rağmen hakim-savcı olabilmek için hukuk eğitimi almayı zorunlu görmüyordu. Wilson, *supra* note 5, at 317.; see also Jae Won Kim, *Legal Profession and Legal Culture during Korea's Transition to Democracy and a Market Economy*, in *Raising the Bar: the Emerging Legal Profession in East Asia*, *supra* note 11, at 68

²³ *Id.* at appendix 1.

²⁴ See Am. Bar Ass'n, *Standards and Rules of Procedure for Approval of Law Schools*, Ch. 4, Interpretation 402-1 (2011–2012), available at http://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/misc/legal_education/Standards/2011_2012_aba_standards_chapter4.authcheckdam.pdf.

²⁵ Chang-fa Lo, *Driving An Ox Cart to Catch Up with the Space Shuttle: the Need for and Prospects of Legal Education Reform in Taiwan*, 24 *Wis. Int'l L. J.* 41, 51 (2006).

üzerindedir.²⁶ Japonya'da lisans düzeyindeki hukuk programlarında²⁷ tek bir sınıftaki öğrenci sayısı 500'ün üzerinde olabilmektedir ki bu durum Tayvan'da hiçbir zaman gerçekleşmemiştir.

Tayvan'daki düşük öğrenci/akademisyen oranı; lisans düzeyindeki hukuk fakültelerine kabul almanın pek çok Avrupa ülkesinden zor olduğu anlamına gelmektedir. Çünkü hukuk diploması, sosyal bilimler alanındaki diğer disiplinlere nazaran daha yüksek gelir imkânı ve daha çok saygınlık sağlamaktadır. Bu nedenle Tayvan'da lisans düzeyinde hukuk programlarına kabul edilmek Amerika'daki J.D programları gibi rekabetçi olmaya başlamıştır. 1990'lardan bu yana hukuk, üniversite adaylarının sosyal bilimler ve insani bilimler arasında ilk tercihi olmuştur.²⁸

Son yirmi yıllık dönemde ortaya çıkan üçüncü fark ise; pek çok üniversitede hukuk fakültesi mezunu olmayanların kabul edildiği lisansüstü hukuk enstitülerinin kurulmasıdır. Disiplinler arası sorunlara ilişkin hukuk hizmetlerine yönelik büyüyen sosyal talebi karşılamak amacıyla hukuk eğitimi için bu ikinci yöntem tasarlanmıştır. Bu enstitülerdeki öğrenciler, yüksek lisans derecesini elde edebilmek için üç akademik yıl içinde genellikle 80 ila 100 krediyi tamamlamak zorundadırlar.²⁹ Bu J.D benzeri lisansüstü enstitülerin başarısı 2005 ve 2007 yılları arasındaki reformlara karşı çıkmak için önemli bir nedendi.

Japonya ve Kore'deki sistemle Tayvan'daki sistem arasındaki dördüncü ve belki de en önemli fark ise; Tayvan'da staj ve mesleğe kabul sınavları için

²⁶ Mark E. Steiner, *Cram Schooled*, 24 *Wis. Int'l L. J.* 377, 378 (2006).

²⁷ E.g., Yoshiharu Kawabata, *The Reform of Legal Education and Training in Japan: Problems and Prospects*, 43 *S. Tex. L. Rev.* 419, 432 (2002). Japonyada 2008 yılında yaklaşık 100'e yakın lisans eğitimi veren hukuk fakültesi ile beraber yaklaşık 200.000 öğrenci vardır. Bkz Setsuo Miyazawa et al., *The Reform of Legal Education in East Asia*, 4 *Ann. Rev. L. & Soc. Sci.* 333, 340 (2008), available at <http://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.lawsocsci.3.081806.112713>. Tayvanda bazı hukuk fakültelerinde 300'den fazla öğrenci olabilmektedir. Fakat bu yaygın bir durum değildir. Bkz Lo, *supra* note 24, at 60.

²⁸ Joseph L. Pratt, *The Two Gates of National Taiwan University School of Law*, 19 *UCLA Pac. Basin L. J.* 131, 151 (2001).

²⁹ Çünkü bu kişilerin diploma dereceleri yüksek lisanstı, Eğitim Bakanlığı bu öğrencilerin tez yazmalarını zorunlu kılıyordu ki bu yüzden bu kişilerin eğitim süresini üç yıldan uzun sürüyordu. Bkz Wang, *supra* note 13, at 142.

iki farklı yolun bulunmasıdır.³⁰ Hâkimlik-Savcılık sınavı, avukatlık sınavı farklıdır.³¹ Her iki sınavı geçenler için meslek öncesi stajı da ayrıdır. Hâkimlik ve Savcılık Eğitim Enstitüsünün sınavını geçen kişiler burada meslek öncesi eğitim alırlar.³² Eğitimin sonunda adayların hâkimlik ya da savcılık yeterliliğini kazanmaları gereklidir.³³ Baro sınavını geçen kişiler ise Avukat Eğitim Enstitüsüne giderler.³⁴

Her iki eğitim enstitüsü Adalet Bakanlığı³⁵ tarafından idare edilmesine rağmen her ikisine tahsis edilen kaynaklar arasında önemli ölçüde farklılık vardır. Hâkim ve savcıların stajı 2 yıl sürmektedir. Bu dönem boyunca stajyerler kamu görevlisi olarak kabul edilmekte ve maaşlarını almaktadırlar.³⁶ Staj eğitimi mesleki becerilere yönelik sınıf derslerini, mahkemelerde, savcılık ofisinde, idari kurumlarda ve hukuk bürolarında uygulamalı eğitimleri içermektedir.³⁷ Enstitü stajyerlere çeşitli staj imkânları tahsis eder.³⁸ Sınav sonuçları ve adayların adaylık süresince gösterdikleri performans hangi adayın hâkim, hangi adayın savcı olacağı belirlenirken dikkate alınır. Yine bu sonuçlara göre atanacakları mahkemeler belirlenir. Kısacası bu enstitü Tayvan örneğinde avukatlara eğitim vermemesi dışında Japonya'daki Hukuk

³⁰ Lo, *supra* note 24, at 64; see also Pratt, *supra* note 28, at 153–56.

³¹ Avukatlığa kabulün gelişimi için, bkz Jane Kaufman Winn, *The Role of Lawyers in Taiwan's Emerging Democracy*, in *Raising the Bar: the Emerging Legal Profession in East Asia*, *supra* note 11, at 368, 368–69.

³² See Sifa renyuan renshi tiaoli (Judicial Personnel Regulations), art. 27 (2007), available at <http://law.moj.gov.tw/LawClass/LawAll.aspx?PCode=S0020049>. For a general introduction on judges and prosecutors in Taiwan, see Chiu & Fa, *supra* note 19, at 13.

³³ See Fawubu sifaguan xunlian suo sifaguan xunlian guize (Training Institute For Judges and Prosecutors, Ministry of Justice—Regulations of training for judges and prosecutors), art. 20 (2011) [hereinafter Regulations of training for judges and prosecutors], available at <http://law.moj.gov.tw/LawClass/LawAll.aspx?PCode=I0010008>.

³⁴ See Regulations Governing Pre-Service Training for Attorneys, art. 4 (2009), available at <http://law.moj.gov.tw/Eng/LawClass/LawAll.aspx?PCode=I0020012>.

³⁵ See *id.* at art. 5; Fawubu sifaguan xunliansuo zuzhi tiaoli (Training Institute For Judges and Prosecutors, Ministry of Justice—Organization regulations), art. 10 (1980), available at <http://law.moj.gov.tw/LawClass/LawAll.aspx?PCode=I0000002>. Avukatları eğitim yetkisi Adalet Bakanlığının elinde olmasına rağmen bakanlık bu yetkisini tüm yerel baroların oluşturduğu Tayvan Barolar Birliğine devredebilir.

³⁶ See Regulations of training for judges and prosecutors, *supra* note 33, at art. 9–10. It is similar in Korea and Japan during the pre-reform periods. See Kim, *supra* note 20, at 51.

³⁷ See Regulations of training for judges and prosecutors, *supra* note 33, at art. 10.

³⁸ *Id.*

Eğitim ve Araştırma Enstitüsüne ve Kore'deki Yargısal Araştırma ve Eğitim Enstitüsüne³⁹ benzemektedir.

Avukat eğitim enstitüsünde, hâkim ve savcılarının tam tersine sadece bir aylık ücretsiz eğitim sağlanmakta ve herhangi bir staj önerilmemektedir.⁴⁰ Stajyerler kamu görevlisi olarak kabul edilmemekte ve herhangi bir maaş almamaktadırlar. Bu eğitime ek olarak beş yıldan fazla deneyime sahip bir avukatın gözetiminde beş aylık bir stajyerlik, avukat adaylarının yerel baroya kaydolması için zorunludur.⁴¹ Bununla beraber Hâkim ve Savcı Eğitim Enstitüsündekilerden farklı olarak avukat adayları danışmanlarını kendileri bulmak zorundadır.⁴² 2008 yılındaki ekonomik durgunluğun başlaması, avukat sayısının artması ve stajyerlik imkânlarının azalmasıyla stajyer avukatlar için yanında staj yapacakları avukat bulmak daha zor bir hâle gelmiştir. Japonya ve Kore'deki meslek öncesi stajyerlik imkânı göz önüne alındığında Tayvan'daki avukatlar yerel barolara kaydolmadan önce daha az eğitilmektedirler.⁴³ Avukatlar ile hâkimlik-savcılık stajlarının ayrılmasının arkasındaki temel neden hükümetin avukatların eğitimlerinin desteklemeyi uygun bulmamasıydı. Çünkü avukatlar temel olarak kamunun menfaatinden ziyade müvekkillerinin menfaatlerini takip ederler.⁴⁴

2. İki Yapılı Sistemin Etkileri

Hâkim-savcı ve avukat stajlarının ayrılığı yargı sistemini üç şekilde etkilemiştir. İlk olarak Japonya ve Kore'deki sistemlerden farklı olarak hâkim ve savcılar için yıllık geçme kontenjanı Hâkim ve Savcılar Eğitim Enstitüsünün kapasitesine göre hesaplanmaktadır. Bu sayı Yargı Yuanı ve Adalet Bakanlığı

³⁹ Wilson, *supra* note 5, at 316; Song, *supra* note 19, at 33–35; Kim, *supra* note 20, at 51.

⁴⁰ Regulations Governing Pre-Service Training for Attorneys, art. 5 (2009).

⁴¹ *Id.* at art. 9 (2009).

⁴² *Id.*

⁴³ Benzer şekilde II. Dünya Savaşından önce Japonya da ayrılmış yollar ve staj mevcuttu. 1923 yılına kadar hâkimler ve Savcılar için bir sınav avukatlar için bir sınav olmak üzere iki ayrı sınav mevcuttu. Her iki sınavın birleştirilmesinden sonra bile (sınavın tüm aşamalarını geçener hâkim ya da savcı, son aşama hariç diğer aşamalarını geçener avukat oluyordu) Japonya 1947'ye kadar ayrı staj eğitiminde ısrar etti. 1936 yılından önce Japonyada avukat olmak için staj yapmak zorunlu değildi. Bkz Sabrina Shizue McKenna, Proposal for Judicial Reform in Japan: An Overview, 2 Asian Pac. L. & Pol'y J. 20, 122, 125 (2001).

⁴⁴ Korede ortaya çıkan benzer görüşler için. See Song, *supra* note 19, at 34.

ğının yeni hâkim ve savcı taleplerine göre belirlenmektedir.⁴⁵ Genellikle tüm stajyerlerin hâkim ya da savcı olmaya ehil olması nedeniyle enstitüdeki stajyer sayısı işgücü olarak talep edilmeye yakındır.⁴⁶ Müstakbel hâkim ve savcılarının seçimi Japonya ya da Kore'deki⁴⁷ gibi enstitü eğitiminin sonunda değil başlangıcında yapılmaktadır. Bu nedenle Yargı Yuani ve Adalet Bakanlığı stajyer havuzundan müstakbel hâkim ya da savcılarının seçimi konusunda takdir hakkı azdır. Bu yüzden hâkim ve savcılarının istihdam edilmesi esas olarak hâkimlik ve savcılık sınavı vasıtasıyla belirlenir. Bu süreç, Yargı Yuani ve Adalet Bakanlığının zayıf stajyerleri ayıklama yeteneğini zorlaştırmaktadır. Buna karşın Japonya ve Kore'de yeni hâkim ve savcılar staj sürecindeki performansları esas alınarak çok geniş bir havuzdan seçilmektedir ve pek çok stajyer hâkim-savcı olmak yerine avukat olmaktadır.

İkinci olarak Amerika'da hâkimler tipik olarak kıdemli avukatlar arasından seçilmektedir. Hâkimlerle avukatlar arasındaki kariyer transfer sistemi tersine çevrilmiştir. Çünkü Tayvan'daki hâkim ve savcılar avukatlardan farklı olarak hâkimlik teminatına, çok yüksek başlangıç aylığına, yüksek sosyal statüye, daha iyi tahsisatlara ve eğitim imkânlarına sahiptirler. Bu nedenle hâkim ve savcı olmak pek çok hukuk mezununun ilk hedefidir. Bununla beraber yeterince deneyime ve sosyal bağlantıya sahip olduktan sonra pek çok hâkim ve savcı uzun dönemde daha yüksek gelir ve mesleğini daha iyi icra etme imkânlarından yararlanmak amacıyla avukatlık yapmaktadır.⁴⁸

⁴⁵ Pratt, *supra* note 28, at 155. 1981 yılından önce Korede her bir alandaki soruların yüzde 40'ı ve üzeri puan alan ve ortalama puanı 60 olan kişi sınavı geçiyordu. Bu yıllarda çok az sayıda başarılı aday olduğundan 1981 yılından sonra politika değişikliğine gidilerek her bir yıl için belirlenmiş aday kontenjanına geçilmiştir. Bkz Song, *supra* note 19, at 28.

⁴⁶ Hâkim ve Savcı Eğitim Enstitüsünün toplam stajyer sayısı 1988 den 2007'ye kadar 2592 olmasına rağmen bu dönemde elenen stajyer sayısı sadece 7'dir. See Yafeng Lin, Tan minguo yilingling nian qi sifaguan kaoshi lushu kaoshi zhi xinzhigai (On the new systems of judicial and bar exams starting in 2011), *National Elite*, Vol.6, Issue 1, at 11 (June 2005), available at http://www.moex.gov.tw/main/Quarterly/wHandQuarterly_File.ashx?quarterly_id=176.

⁴⁷ See, e.g., Wilson, *supra* note 5, at 317–18.

⁴⁸ See Heng-Wen Liu, Cong zhishi jishou yu xueke dingwei lun bainian lai taiwan faxue jiaoyu (From the perspectives of knowledge transplantation and discipline orientation to analyze the transformation of legal education in Taiwan in the last century), Ph.D. thesis, Institute of National Taiwan University Law, at 266–67 (2005), available at <http://www.airitilibrary.com/searchdetail.aspx?DocIDs=U0001-2407200521003900>

İkili yapının üçüncü etkisi ise; baro sınavı geçme oranlarını değiştirmek, avukat adaylarıyla hâkim ve savcıların ayrı eğitilmeleri ve eğitim maliyetlerinin düşük olması nedeniyle Japonya ve Kore'ye göre daha kolaydır. Japonya ve Kore'deki baro sınavı geçme oranları son reformdan önce %3'ten daha azdı.⁴⁹ Bununla beraber sınavı geçenlerin pek çoğu hâkim ya da savcı olarak süreci tamamlamaktadır. Bu nedenle her iki ülkede de avukat sayısı gerçekten azdır. Tayvan'da baro sınavı geçme oranları 1989'dan beri %5'in altına düşmemiştir.⁵⁰ Bu farkın nedeni sınavı geçecek kişi sayısının Tayvan'da belirlenmemiş olmasıdır. Fakat genellikle her yıl için sınava girenlerin belirli bir yüzdesi esas alınmaktadır. Bunun sonucu olarak, Tayvan'da sınava giren kişiler arasındaki rekabet muhtemelen Japonya ve Kore'dekinden daha azdır.

Tayvan'da, baro sınavlarındaki düşük rekabet baskısı problemleri azaltmaktadır. Ancak Kore ve Japonya'daki gibi düşük geçme oranlarıyla ilgili problemleri ortadan kaldıramamaktadır. Pek çok hukuk öğrencisi 22 ya da 23 yaşında mezun olmakla beraber hâkimlik savcılık sınavına giren kişilerin ortalama yaşı 26 ila 27'dir.⁵¹ Hukuk mezunu erkek adaylar için bir yıllık zorunlu askerlik hizmetini dahil etmeksizin pek çok kişi her iki ulusal sınav öncesi 4-5 yıl hazırlanmak zorunda kalabilmektedir.⁵² Japonya ya da Kore'de olduğu gibi pek çoğu sınava girmek için çalışmaya ara vermeyi planlamaktadır.⁵³ Günümüzde pek çok hukuk öğrencisi hukuk fakültesinin ikinci hatta ilk

⁴⁹ Reform öncesi Japonyada her yıl 45000 civarında öğrenci eğitim alıyordu. Fakat 1999'dan önce baro sınavını geçen kişi sayısı 1000'den azdı. Bkz Wilson, *supra* note 5, at 315–17. In Korea, from 1991 to 2002, the passage rate was never higher than 5 percent. See Song, *supra* note 19, at 29.

⁵⁰ Wang, *supra* note 13, at 140. Hâkimlik-savcılık ve baro sınavı başvuru/geçme oranlarına ilişkin detaylı sayılar için. Bkz Lo, *supra* note 24, at 66–68; see also Shu-chin Grace Kuo, Rethinking the Masculine Character of the Legal Profession: a Case Study of Female Legal Professionals and Their Gendered Life in Taiwan, 13 Am. U. J. Gender Soc. Pol'y & L. 25, 56–57 (2005).

⁵¹ Examination statistics, the Ministry of Examination, *available at* http://www.moex.gov.tw/main/ExamReport/wFrmExamStatistics.aspx?menu_id=158.

⁵² Hwei-Syin Chen, Toumingdu yu sifa renyuan kaoxuan zhidu zhi xingge (Transparency and innovation of the judicial examination & selection system), National Elite, Vol.1, Issue 2, at 37 (June 2005), *available at* http://www3.nccu.edu.tw/~hschen/book_summary/200506-01.pdf.

⁵³ Lo, *supra* note 24, at 68; see also Steiner, *supra* note 26, at 378–83.

yılında dershaneye başlamaktadır.⁵⁴ Akademisyenlerin öğrencilerin bu iki sınavla doğrudan ilgili dersler haricindeki derlere azalan devamına (ve şevkine) yönelik şikâyetleri artmaktadır.⁵⁵ Japon hukuk eğitiminde “çifte okul olgusu” olarak adlandırılan bu olgu pek çok hukuk öğrencisinin hukuk fakültesiyle aynı anda dershanelere devam etmesi anlamına gelmektedir. Günümüzde Tayvan'da bu durum giderek popüler olmaya başlamıştır.⁵⁶

Şayet Tayvanlı yetkililer, eğitim enstitülerinin kapasitesini dikkate almaksızın baro sınavı geçme oranlarını yükseltebiliyorsa bunu neden yapmamaktadırlar? Geçme oranlarının yükseltilmesi hukuk fakültesi mezunlarının üzerindeki sınava hazırlanma stresini düşürebilir. Böylece hâkim ve savcı olmak isteyenler avukatlık kariyeri planlayanlarla rekabet etmek zorunda kalmaz. Geçme oranlarının etkilenmesini engelleyen pek çok faktör vardır. En önemli faktör ise Sınav Yuanınının (Beş erkli Tayvan Anayasası altında idareden bağımsız erk aşağıda tartışılacaktır.) oynadığı roldür. Tayvan Anayasası iki sınavla ilgili politikaları, reformları engelleyen sonuçlarıyla şekillendirmektedir. Bu konu daha detaylı bir analizi hak etmektedir.

III. İki Sınavın Politikası

I. Dersanelerin İflası

Pek çok ülkede yaygın olarak baro sınavlarına hazırlanmak amacıyla dersaneler mevcuttur. Amerika Birleşik Devletlerinde çoğu hukuk fakültesi mezunu sınavdan önce Barbri gibi şirketlerden tekrar kursları almaktadır.⁵⁷ Almanya dersaneler konusunda köklü bir geleneğe sahiptir. Repetitionen olarak adlandırılan bu kurumların kökleri 13.yüzyıl İtalya'sının Bologna'sına kadar izlenebilir.⁵⁸ Japonya ve Kore'de sınavda başarılı olanların %90'ından fazlası dershanelerde sınava hazırlanmışlardır.⁵⁹ Tayvan, Japonya ve Ko-

⁵⁴ Lo, *supra* note 24, at 68–69; *see also* Kim, *supra* note 20, at 71.

⁵⁵ Pratt, *supra* note 28, at 158; *see also* Kim, *supra* note 20, at 51.

⁵⁶ Koichiro Fujikura, Reform of Legal Education in Japan: the Creation of Law Schools without a Professional Sense of Mission, 75 Tul. L. Rev. 941, 944 (2001).

⁵⁷ Wilson, *supra* note 5, at 301–02; *see also* Steiner, *supra* note 26, at 391–92.

⁵⁸ Heinrich Amadeus Wolff, Bar Examinations and Cram Schools in Germany, 24 Wis. Int'l L. J. 109, 119 (2006).

⁵⁹ Steiner, *supra* note 26, at 380.

re'deki öğrencilerin ABD ve Almanya'daki öğrencilerden önemli ölçüde fazla zamanı dershanede harcadıkları görülmektedir.⁶⁰ Bu durum kısmen Amerika'da ve Almanya'daki baro sınavlarındaki yüksek geçme oranıyla (genellikle %70'ten fazla) açıklanabilir.⁶¹ Alternatif bir açıklama ise; Tayvan, Japonya ve Kore'deki dersanelerin diğer ülkelerdeki muadillerinden daha kötü yönetilmesidir. Bununla beraber aşağıda açıklanacağı üzere Tayvan'daki diğer disiplinlere yönelik dersaneler daha başarılıdır. Bu dersaneler, hem hukuk hem de diğer disiplinlere yönelik tekrar kursları sağlamaktadır. Aynı dershanede hukuk dışındaki diğer disiplinler iyi idare edilirken hukuk kursları için aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

Dersanelerde çalışmak Tayvan'daki pek çok insan için tipik bir yaşam deneyimidir.⁶² Her yıl yapılan üniversiteye giriş sınavı için pek çok lise öğrencisi dersanelere gitmektedir. Bu dersaneler öğrencinin hangi üniversiteye ve bölüme devam edeceğini belirleyen neredeyse tek faktördür.⁶³ Çünkü iyi liselerden mezun olanlar üniversiteye giriş sınavında diğerlerinden daha iyi performans göstermektedir. Bu nedenle ortaokul mezunları saygın liselere girebilmek içinde uğraş verirler. Bu nedenle de liselere giriş sınavı neredeyse üniversiteye giriş sınavı kadar rekabetçidir.⁶⁴ Dersaneler pek çok öğrenciye istedikleri üniversiteye ve bölüme girmelerinde yardımcı olarak başarılı olmuşlardır.⁶⁵ Pek çok Tayvanlı ana dili İngilizce olmayanlar için dil yeterliliği testlerine (TOEFL, SAT ya da TOEIC gibi) hazırlanmak amacıyla da dersanelere gitmektedir. Yine mesleki sertifikalar ya da lisanslar veya memur olmak için gereken nitelikleri kazanmak için dersanelere gitmekte-

⁶⁰ Almanyadaki öğrenciler Kore ve Japonyadaki akranları kadar zamanı dersanelerde harcamalarına rağmen Almanyada geçme oranının %70 civarında olması nedeniyle pek çok kez baro sınavına girmek zorunda kalmamaktadırlar. See Steiner, *supra* note 26, at 381–83.

⁶¹ *Id.*

⁶² Elise Potaka & Benjamin Yeh, Book dragons: Inside Taiwan's cram schools, China Post, June 6, 2011, available at <http://www.chinapost.com.tw/taiwan/national/national-news/2011/06/06/305070/Book-dragons.htm>.

⁶³ Pratt, *supra* note 28, at 151. It might be the same in Korea, see James Card, Life and Death Exams in South Korea, Asia Times Online, Nov. 30, 2005, available at <http://www.atimes.com/atimes/Korea/GK30Dg01.html>

⁶⁴ *Id.*

⁶⁵ Potaka & Yeh, *supra* note 62

dirler.⁶⁶ Dershane sektörü adaylara tüm alanlarda iyi puanlar alabilmeleri için yardım edebilmektedir.

Baro sınavı çoğunlukla hafızayı test etmesine rağmen, üniversite giriş sınavı ve Tayvan'daki diğer pek çok sınavda aynı yetenek test edilmektedir. Hukuk alanında ortaya çıkan dershaneler pek çok adayın ulusal sınavda yüksek puan almalarına yardımcı olamamaktadır. 2003 yılından önce Sınav Yuanı baro sınavı geçme oranının yüzde 16'ya ayarlamıştı,⁶⁷ fakat fiili geçme oranı hiçbir zaman o düzeye ulaşamamıştır.⁶⁸ Bu durum, adayın sınavı geçmek için ortalama puanının 50 ve üzeri olmasını (100 tam puan üzerinden) gerektiren başka bir kuralın sonucudur.⁶⁹ Geçme oranlarının 1998'de %5.59, 1999'da %13.88, 2000'de %6.01, 2001'de %7.06 ve 2002'de %7.77'dir.⁷⁰ Bu sonuçlar, ilgili yıllardaki hukuk fakültesi mezunlarının %86'dan fazlasının baro sınavında ortalama 50 puana ulaşamadığı anlamına gelmektedir. Sınav Yuanı 2003'ten itibaren geçme oranını %8'e düşürdü ve asgari ortalama puan zorunluluğunu ortadan kaldırdı.⁷¹ Sınırlı veriler esas alınarak yapılan hesaplamada; testi geçenler arasındaki en düşük puan 2007 yılında 48,3, 2008 yılında 48,2 ve 2010 yılında 46.13'tür.⁷² Bu sonuçlar göstermektedir ki, baro sınavına girenlerin %8'den azının puanı ortalama 50 puanın üzerindedir. Her sınavdaki düşük puanlar, geçme oranlarının yükseltilmesine yönelik görüşü (özellikle baro tarafından) haklı göstermektedir. Baro sınavının temel işlevi yeni mezun hukukçuların yeterliliklerini garanti altına almaktır. Ancak puanı 50'nin altında olan öğrencileri yeterli kabul etmek son derece güçtür.

Öğrencilerini iyi eğitemedikleri, inter-aktif metodu kabul etmedikleri ve yerinde staj eğitimini müfredatlarına dâhil etmedikleri için hukuk fakültele-

⁶⁶ The China Post Staff, Taiwan parents want English as official 2nd language, The China Post, Jan. 12, 2006, available at <http://www.chinapost.com.tw/taiwan/2006/01/12/75184/Taiwan-parents.htm>.

⁶⁷ See Taiwan's Bar Exam Regulations, *supra* note 21, at art. 19, sec. 1 (2001), available at <http://law.moj.gov.tw/LawClass/LawOldVer.aspx?Pcode=R0040047&LNNDATE=20010403&LSER=001>.

⁶⁸ Hâkimlik-savcılık ve baro sınavı başvuru/geçme oranlarına ilişkin detaylı sayılar için, see Lo, *supra* note 24, at 66–68; see also Kuo, *supra* note 50, at 56–57.

⁶⁹ Taiwan's Bar Exam Regulations, *supra* note 21, at art. 19, sec. 2

⁷⁰ Lo, *supra* note 24, at 66.

⁷¹ Taiwan's Bar Exam Regulations, *supra* note 21, at art. 19, sec. 1.

⁷² Examination Statistics, *supra* note 51.

rini suçlayabiliriz. Fakat dersaneler hakkında ne söylenebilir ki? Düşük puanlar yalnızca hukuk fakültelerinin değil aynı zamanda dersanelerin de başarısızlığını göstermektedir. Şayet baro sınavlarına girenlerin puanları iyi olsaydı (örneğin; 70 ya da 80) geçme oranlarının yükseltilmesine ilişkin itirazı gerekçelendirmek daha kolay olurdu. Çünkü pek çok hukuk fakültesi mezununun tatmin edici puanlar alamaması nedeniyle geçme oranlarının yükseltilmesini gerekçelendirmek zordur. Görünüşe göre dersaneler her iki sınavdaki bir hususla baş etmeyi çok zor bulmaktadır. Dershane öğrencileri, dersanelerin zorlukların üzerinden gelememesine yönelik yetersizliklerini kabul edilebilir olduğuna inanmakta ve hâlâ para ödemeye devam etmektedirler. Kanaatimce bu zorluk iki sınavın şeklinden kaynaklanmaktadır.

2. İki Sınavın Şekli (İçeriği)

2011 yılından önce baro ve hâkimlik-savcılık sınavı neredeyse aynıydı.⁷³ Her iki sınavda 6 ya da 7 bölüme ayrılmıştı.⁷⁴ Her bir bölüm medeni hukuk ya da ceza hukuku gibi bir dersi kapsamaktaydı ya da kanunlar ihtilafı deniz ticaret hukuku gibi birden fazla konuyu beraberce kapsıyordu. Her bir bölüm, pek çok meseleye ilişkin dört adet klasik soru içermekteydi.⁷⁵ Uzun yıllar bu içerik değişmeden kaldı.⁷⁶ Fakat bu sistemin üç eksiği vardı. Birincisi; testin her bölümü dört soru içeriyordu. Bu soruların ilgili olduğu hukuki meseleler, test konusunun kapsamından daha dardı. Bu nedenle bu sınavların yetkin olanla yetkin olmayanı ayırması şüpheli gözükmemektedir.⁷⁷ Sınavda sorulmayan konular hakkında az bilgiye sahip olan şanslı bir aday yüksek puan alabileceği gibi düşük puan alan bir aday bu durumu basitçe kötü şansa bağlayabilecektir.

⁷³ Lo, *supra* note 24, at 64.

⁷⁴ Baro sınavının altı bölümü şu derslerden oluşmaktadır: Medeni Hukuk, Medeni Usul Hukuku, Ceza Hukuku, Ceza Usul Hukuku, İdare Hukuku ve İdari Yapımlar Kanunu, Ticaret Hukuku ve Kanunlar İhtilafı. *See* Taiwan's Bar Exam Regulations, *supra* note 21, at art. 12 (2009). Hâkimlik-Savcılık sınavının yedi bölümü ise: Medeni Hukuk, Medeni Usul Hukuku, Ceza Hukuku, Ceza Usul Hukuku, Ticaret Hukuku, İdari Yapımlar Kanunu ve Kanunlar ihtilafı, İdare Hukuku. *See* Regulations of public service special examination of judicial exam art. 6 (2009) [hereinafter Regulations—judicial exam].

⁷⁵ *See* Chen, *supra* note 52, at 42.

⁷⁶ *Id.* at 40.

⁷⁷ *Id.* at 44.

İkinci mesele, sınavların yapısıyla ilişkilidir. Her bir hakemin adayların kaderini belirlemede çok geniş ölçüde yetkiye sahip olmalarıdır. Örneğin; baro sınavında altı bölüm bulunmaktadır. Her bir bölümdeki dört sorudan her biri genellikle farklı kişilerce hazırlanmaktadır.⁷⁸ Her bir bölümün puanı 100 olup her bir klasik sorunun en yüksek puanı 25'tir. Buna göre her bir klasik soru ortalama puan üzerinde % 4.16 (25/(6x100)) etkilidir. Çünkü yaklaşık her yıl 4000 ila 8000 arası kişi başvuru yapmaktadır.⁷⁹ Bu kişilerin yüzlercesinin puanı ortalama puandan bir puan farklıdır. Önceden belirlenmiş geçme oranı politikası uygulamasında herhangi bir sorunun sonucu adayların kaderini belirleyebiliyordu. Daha fazla sınav sorusu olduğunda, her bir sorunun önemi azalıyordu. Benzer şekilde sınav tümüyle klasik soru yerine çoktan seçmeli sorular içerdiğinde her bir soru daha az önemli ol-maktaydı. Bununla beraber, baro ve hâkimlik-savcılık sınavını düzenleyen mevzuat sınavın tüm bölümlerinin sadece klasik sorulardan oluşmasını ön-görüyordu.⁸⁰ Bu durum sınavı değerlendiren kişilerin elini güçlendiriyordu.

Üçüncü eksiklik ise, cevap anahtarları için kabul edilen belirsiz standartlardır. Genellikle bir klasik soru bir değerlendirici tarafından değerlendirilir.⁸¹ Çünkü binlerce kişi sınava girmektedir ve değerlendirici için tüm klasik sorularının cevaplarının aynı standartlara göre değerlendirmek zordur. Dahası sınavdan sonra örnek cevap yayınlanmamaktadır. Bu da geçme standardını daha da zorlaştırmaktadır.⁸² Bu süreç altında başarılı sonuçların doğruluğu ve tarafsızlığı üzerinde şüpheler oluşmaktadır.

3. Sınav Yuani: Hukuk Mesleği Dışındaki Kapı Muhafızı

Uzun yıllarca, ikili sınav yapısının hukuk eğitimi üzerindeki etkisi geniş ölçüde eleştirildi. Fakat iki sınavın usulü değişmeden kaldı.⁸³ Sınav sistemi-

⁷⁸ Pratt, *supra* note 28, at 156.

⁷⁹ Hâkimlik-savcılık ve baro sınavı başvuru/geçme oranlarına ilişkin detaylı sayılar için, *see* Lo, *supra* note 24, at 66–68; *see also* Kuo, *supra* note 50, at 56–57.

⁸⁰ *See* Taiwan's Bar Exam Regulations, *supra* note 21, at art. 14; *see also* Regulations—judicial exam, *supra* note 74, at art. 5, sec. 3 (2009).

⁸¹ Tek bir değerlendirici 5000'nin üzerinde sınav kâğıdını değerlendirmek zorunda kalabiliyordu. Bkz Pratt, *supra* note 28, at 156.

⁸² *See* Chen, *supra* note 52, at 44.

⁸³ *Id.* at 42.

nin en az iki özelliği idarecilerin sınavın yapısında reform yapmaları konusundaki isteksizliği açıklayabilir. Birincisi, Sınav Yuanıdır. Sınav Yuanı Tayvan'a özgü anayasal bir erklerdir. Temel olarak bu erk gözetimi altındaki sınavların verimsizliği için hesap vermektir. Bir diğer neden ise hukukçu akademisyenlerin yazılı sınavların tasarlanması ve değerlendirilmesindeki baskın konumudur.

Sınav Yuanı; Yargı Yuanı, Adalet Bakanlığı ya da Tayvan Barolar Birliğinin yerine baro ve hâkimlik-savcılık sınavının tasarımı ve idaresini kontrol ediyordu. Tayvan Anayasasındaki Sınav Yuanının varlığı, derin kökleri Çin İmparatorluğu dönemine giden memurluk sınavının bir mirasıydı.⁸⁴ Bu sisteme göre her kişi sosyal statüsüne bakılmadan eşit şekilde ulusal memurluk sınavına girme imkânına sahipti.⁸⁵ Bu sınavların amacı, adil ve objektif sınav yoluyla entelektüel olarak yetkin ve ahlaklı kişileri bulmaya çalışmaktı.⁸⁶ Az sayıda seçilmiş kişi seçkin devlet memuru oluyordu. Bu sayede ayrıcalıklı bir statüye ve sonraki eğitimleri için çok sayıda kaynağa ulaşıyordu.⁸⁷ Bu sistem Qing hanedanlığının son zamanlarında kaldırılıncaya kadar sosyal istikrarı ve sınıflar arası geçişi sağlıyordu.⁸⁸ Çin Cumhuriyetinin (Tayvan) kurucusu, yeni Çin'in anayasasını geliştirirken sistemin ruhunun kamu personel alımlarında eşitlik ve adaleti sağlamak amacıyla sürdürülmesi gerektiğine inanıyordu.⁸⁹ Yürütmeden ayrı bu amaçla ulusal sınavlara ve kamu kurumlarına personel alımına ilişkin yetkileri yürütmeden ayırarak Sınav Yuanını devletin beş erkenden biri olarak kurmuştur.⁹⁰ Anayasanın 86. maddesi

⁸⁴ Çin İmparatorluğundaki memurluk sınavına ilişkin detaylı açıklama için, Bkz Benjamin A. Elman, Political, Social, and Cultural Reproduction via Civil Service Examinations in Late Imperial China, 50 J. Asian Stud. 7 (1991), *available at* http://www.princeton.edu/~elman/documents/Civil_Service_Examinations.pdf.

⁸⁵ *Id.* at 9.

⁸⁶ Edward A. Kracke, Jr., Family vs. Merit in Chinese Civil Service Examinations Under the Empire, 10 Harv. J. Asiatic Stud. 103 (1947).

⁸⁷ Elman, *supra* note 84, at 10.

⁸⁸ Weifang He, China's Legal Profession: the Nascence and Growing Pains of a Professionalized Legal Class, 19 Colum. J. Asian L. 138 (2005).

⁸⁹ Piero Tozzi, Constitutional Reform on Taiwan: Fulfilling a Chinese Notion of Democratic Sovereignty?, 64 Fordham L. Rev. 1193, 1208 n.69 (1995).

⁹⁰ *Id.*

uyarınca kamu personelinin niteliklerine ve mesleki lisanslarına yalnızca Sınav Yuanı tarafından karar verilmektedir.

Çözülmesi gereken bir diğer sorun ise Sınav Yuanının faaliyetlerinin özellikle yargı ve yasama erklerinin dış denetiminden önemli ölçüde bağışık olmasıdır. Batı anayasalarında devletin üç erki arasındaki yetkileri düzenleyen geleneksel kontrol ve denge sistemi Sınav Yuanı ve devletin diğer erkleri arasındaki ilişkilere düzgün bir şekilde uygulanmamaktadır. Sınavların idaresi yetkisinin yürütme yetkisinden ayrı olmasına rağmen Yasama Yuanının (Kongre) Sınav Yuanı mensuplarına politika meseleleri hakkında Yürütme Yuanına (devletin yürütme erki)⁹¹ soru sorma hakkı gibi bir yetkisi olmadığı gibi Sınav Yuanının politikalarını değiştirmesini isteme hakkı da bulunmamaktadır.⁹²

Yargısal bakış açısından ise Anayasa Mahkemesi Sınav Yuanının takdir yetkisine saygı gösterilmesine karar vermiştir.⁹³ Dahası meclis Sınav Yuanının puanlama uygulamalarını idari denetimden⁹⁴ kanun yoluyla korumuştur. Yine sınava giren adayların klasik sorular için örnek cevaplar istemeleri engellenmiştir.⁹⁵ Teorik olarak vatandaşların yasama yoluyla Sınav Yuanının politikalarını etkileme imkânı olmakla beraber herhangi bir sınava girecek adayların sayısı etkili bir baskı grubu olmak için çok küçüktür. Kısacası Sınav Yuanı nadiren devletin diğer erklerinden baskıya maruz kalmaktadır. Sınav Yuanının bağımsızlığının anlamı; sınav sürecini sınıf siyasetinden ve ayrıcalıklı kişilerin müdahalesinden korumaktır.⁹⁶ Fakat bağımsızlığın doğasından kaynaklı olarak Sınav Yuanının verimsizliğini düzeltecek bir baskıdan da yoksundur. Yine bu nedenle test metodlarını destekleyecek deneysel kanıtların yokluğunun gerekçelendirilmesi ya da baro ve hâkimlik-savcılık sınavlarındaki reformlarda gecikmeler yaşanmaktadır.

⁹¹ Zhonghua Minquo Xianfa (Constitution of the Republic of China), art. 57 sec. 1 (1947).

⁹² *Id.* at art. 57 sec. 2 (1947) .

⁹³ Dafaguan Huiyi Jieshi (Grand Justices Council Interpretations), no. 682 (2010).

⁹⁴ Administrative Procedure Act, art. 3.

⁹⁵ Dianshi fa (The Examination Affairs Act), art. 23 (2002), available at <http://law.moj.gov.tw/LawClass/LawAll.aspx?PCode=R0020001>.

⁹⁶ Yeh Jiunn-Rong, Changing Forces of Constitutional and Regulatory Reform in Taiwan, 4 J. Chinese L. 83, 85 n.7 (1990).

4. Akademik Saygınlık ve Sınavı Yapan Kişinin Gücü Arasındaki İlişki

Amerika Birleşik Devletlerinde hiçbir hukukçu akademisyen baro sınavlarında değerlendirici olmayı kendi akademik kariyeri için önemli kabul etmez. Bununla birlikte Tayvan'da muhtemelen Japonya ve Kore'de baro sınavlarında görev almak hukukçu akademisyenlerin akademik etkilerini artıracaktır. Bu da dolaylı olarak ülke çapında bir tanınırlık sağlayacaktır. Akademik saygınlık ve sınavı hazırlayanların gücü arasındaki etkileşim her iki sınavda da hukukçu akademisyenlerin baskın olmasında kaynaklanmaktadır.

Sınav Yuanı bağımsızlığını kullanmasına rağmen ulusal sınavların tasarımı ya da değerlendirilmesinden sorumlu çok sayıda uzmana tam zamanlı iş sağlayamamaktadır. Baro ve hâkimlik-savcılık sınavlarındaki soruların hazırlanması ve değerlendirilmesi işi dış uzmanlar tarafından yerine getirilmektedir. Her iki sınav için sınavı yapacak kişilerin seçiminde hukuk fakültelerinde akademisyen olmak ya da sınavdaki konularla ilgili ders kitabı yayınlamak çıkar çatışması olarak kabul edilmemektedir. Bu durum Amerika Birleşik Devletlerindeki çoğu baro sınavıyla ilgili politikalardan önemli ölçüde farklıdır. Örneğin; Louisiana Yüksek Mahkemesi Baro Kabul Komitesi herhangi bir hukuk fakültesinde tam zamanlı ya da yarı zamanlı akademisyenlerin komite üyesi ya da sınav görevlisi olmalarını yasaklamıştır.⁹⁷ Tayvan'da kıdemli tam zamanlı hukuk profesörleri genellikle sınav komisyonu başkanı ve sınav görevlisi olarak seçilirler.⁹⁸ Bu durum geleneksel Çin memurluk sınavlarının yansımasıdır. Bu gelenekte; test edilen alanla ilgili yetkin bir uzmanın sınav görevlisi olması zorunludur. Çünkü bu kişiler devleti temsil etmektedir. Sınavlardaki soruları hazırlayanların isimleri hiçbir zaman ifşa edilmemesi gerçeğine rağmen baro ve hâkimlik-savcılık sınavlarında sınav görevlisi olarak görev almak resmi bir tanınırlık kazanmak anlamına gelmektedir.

Çoğu sınav görevlisinin her iki sınav için tarafsız ve pratik sorular hazırlama girişimlerine rağmen sınavların güvenilirliği adaleti kendi menfaatlerini

⁹⁷ Louisiana Supreme Court Comm. On Bar Admissions, Admission Rules, Rule XVII § 1(E) (2008), *available at* http://www.lascba.org/admission_rules.asp. Several states adopt similar rules. See Lawrence M. Grosberg, Standardized Clients: A Possible Improvement for the Bar Exam, 20 Ga. St. U. L. Rev. 841, 869 n. 104 (2004).

⁹⁸ See Examination Affairs Act, art. 5–8, 10. In Japan, leading law professors make and grade the bar exam. See Miyazawa et al., *supra* note 27, at 349.

gütmek amacıyla yasal boşlukları manipüle eden bazı kişilerce lekelenmiştir. 2002 yılında Ulusal Cheng Chi Üniversitesi Hukuk Fakültesinden Profesör Chen Hwei-Syin başkanlığında bir grup görevli özellikle pek çoğu 2001 yılında yapılan baro ve hâkimlik-savcılık sınavlarından oluşan orijinal sınav kâğıtlarına yönelik deneye dayalı çalışmalarını tamamladı.⁹⁹ Bu grubun raporu sınava ilişkin uzun süredir var olan şüpheleri doğruladı.¹⁰⁰ 2001 yılındaki baro ve hâkimlik-savcılık sınavında görev alan pek çok sınav görevlisi (sınav görevlisi olma yeterliliğine sahip binlerce hukukçu akademisyen ve profesyonel olmasına rağmen) üç ulusal üniversiteden gelen akademisyenlerden oluştuğunu tespit etti. Yine 2001 yılında sınavı geçen kişilerin %70.85'i aynı üniversitelerden gelen kişilerden oluşmaktaydı.¹⁰¹ Çalışma, Sınav Yuanının akademisyenlerin özgeçmişlerini ve sınav görevlilerinin seçimini denetleyecek bir mekanizmaya sahip olmadığını ortaya çıkardı.¹⁰² En az 25 akademisyen üç yıldan fazla bir süredir aynı sınavda sınav görevlisi olarak görev yapmaktaydı.¹⁰³ Sınavlarda sorulan konularda uzman önde gelen akademisyenler ve uygulamacıların tartıştığı panellerde; pek çok uzman bazı klasik soruların temel hukuki meselelere ilişkin olmaktan ziyade genellikle pek çok hukuk fakültesinin müfredatında bulunmayan detay tartışmalar olduğu konusunda uzlaşmaya varmışlardır.¹⁰⁴ Bazı sınav soruları, alışılmadık ya da sui generis bir jargon içermektedir ve bir akademisyenin ya da küçük bir akademisyen grubunun farklı görüşlerini esas almaktadır.¹⁰⁵

Bu problemlerin etkileri oldukça açıktır. İki sınavın çok rekabetçi olması nedeniyle hiç kimse herhangi bir sorudan bir puan kaybetme riskini almak istememektedir. Bununla beraber sınavın kapsamı ve puanlama standardı önemli ölçüde belirsiz kalmaktadır. Bu nedenle rasyonel bir aday yalnızca sınav görevlisi olması muhtemel hukuk profesörlerinin görüşlerine çalışmayı

⁹⁹ See Hwei-Syin Chen et al., Sifaguan, lushi kaoshi shiti xiangguan wenti fenxi zhuanan yanjiu baogao (Report on Issues Relating to the Questions of the Judicial Officers Exam and the Bar Exam) 4–5 (Ministry of Examination, 2002).

¹⁰⁰ *Id.* at 42–45, 48–49.

¹⁰¹ *Id.*

¹⁰² Chen et al., *supra* note 99, at 160–62.

¹⁰³ *Id.* at n.30.

¹⁰⁴ Chen, *supra* note 52, at 50–51.

¹⁰⁵ Chen et al., *supra* note 99, at 1179.

tercih edecektir. Her hukukçu akademisyenin görüşlerini ezberlemek sınava giren herhangi bir bireyin kapasitesinin çok ötesindedir. Bu yüzden dershaneler kontrolü ele geçirdi ve her iki sınava hazırlığın ayrılmaz bir parçası hâline geldi. Bu yönüyle dershaneler yüksek puanları garanti etmemektedir. Fakat öğrenciler için elinden gelenin en iyisini temsil etmektedir.

Her iki sınavda hukukçu akademisyenlerin ağırlığı akademik politikaların üzerinde önemli etkileri vardır. Şayet bir konuda test edilen alandaki uzmanların o meseleler hakkındaki paylaştıkları görüşlerde oybirliği yoksa mesleki yeterlilik sınavlarının genel konuları ölçmeleri beklenir. Buna karşın bir akademisyenin başarısı, farklı bir teori yaratıp yaratamayacağı ve bu teorinin zaman içinde ilgili alandaki profesyoneller arasında baskın görüş olmasına göre belirlenir. Mevcut sistem altında sınav görevlisi akademisyenler soruları hazırlama yetkisini kişisel fikirlerini yaygınlaştırmak için kullanmaktadır. Hukuk öğrencilerinin ders kitaplarını satın almaktan, teorilere çalışmaktan, adı sıkça sınav görevlisi olarak geçen akademisyenlerin ders notlarına ve makalelerini çalışmaktan başka bir seçeneği kalmamaktadır. Öğrenciler, değerlendiricilerin teorilerini uyguladıkları cevaplar verdiklerinde puan alacaklarını aksi takdirde puan alamayacakları (uygulamada bu olmasa dahi) korkusuyla bunu yapabilmektedir. Bu şekilde her iki sınav hukukçu akademisyenlerin teorilerini görünür kılmak ve akademik etkilerinin sınırlarını kampüslerinin ötesine yaymak için önemli bir mekanizma olmuştur.

Hukuk profesyonellerinin görevi adaleti geliştirmektir. Sınavların adilliği üzerinde geniş kuşkular olmasına rağmen hukuk profesyonellerinin etik gelişimleri üzerinde olumsuz etkileri konusunda şüphe yoktur. Şayet hukuk öğrencileri sınav sorularının tarafsız bir şekilde hazırlanması konusunda eğitmenlerine güvenemiyorsa akademisyenler öğrencilerden kendilerini kamu yararına adamalarını nasıl bekleyebilirler ki? Sınavların idaresinin adil olmadığı durumda genç hukukçuların ahlaki gelişimlerini arttırmak amacıyla hukuk etiği dersinin baro ve hâkimlik-savcılık sınavlarında yer alması boş bir laftan başka bir şey olmayacaktır. Kanaatimce her iki sınavın adilliği her zaman endişe konusu olacaktır. Bu durum Tayvan'daki tüm hukuk öğrencileri için tüm ülkede "etik olmayan hukuk" dersini temsil etmektedir.

IV. Başarısız Reform Çabaları, 2005-2007

I. Hükümet Tarafından Başlatılan İki Reform Teklifi

Japonya ve Korenin ABD tarzı hukuk eğitimini kabul etmesinin ardından benzer değişiklikleri takip etme ihtiyacından dolayı 2005, 2006 ve 2007 yıllarında bir dizi resmi tartışma ve hükümet faaliyeti gerçekleştirildi.¹⁰⁶ Bu girişimler hukukçu akademisyenlerin karşı çıkması nedeniyle başarısız oldu. Fakat başarısızlık benmerkezciliğin sonucu olarak düşünülmemelidir. Akademisyenler Kore ve Japonya'da yapılan reformların olumsuz sonuçları nedeniyle radikal değişimleri desteklemek konusunda tereddütte kalmışlardır. Kanaatimce reformun amaçları arasında muhtemel çatışma (avukat sayısını arttırma ve hukuk hizmetlerinin kalitesini yükseltme gibi) Tayvan'ın Japonya ve Kore'yi takip etmemesinin temel nedenidir.

2005 yılında İnsan Hakları Danışma Komisyonu Başkan Yardımcısı Annette Lu'nun¹⁰⁷ başkanlığında toplanan komisyon tarafından Tayvanın Hukuk sistemi reformunu geliştirmek için bir komite kuruldu.¹⁰⁸ 2005 yılının mayıs ayında hükümet (daha sonra NTU Hukuk Fakültesi Dekanı olan) Chang-fa Loi'yi hukuk eğitiminde reform için bir çalışma grubu organize etmek için atadı.¹⁰⁹ Çalışma grubu tarafından geniş ölçekli forumlar ile ABD, Japonya, Güney Kore ve Almanya deneyimlerine ilişkin uluslararası konferanslar gibi pek çok toplantı düzenlendi. Çalışma grubu Tayvanın hukuk eğitim sistemi reformuna ilişkin beyaz kitabı 2005 yılının sonunda yazdı.¹¹⁰ Rapor, Tayvanda Japonya/Kore modelinde olduğu gibi lisansüstü düzeyde profesyonel hukuk fakültelerinin kurulmasını öneriyordu.¹¹¹ Daha sonra 2006 yılı Nisan ayında yapılan forumda Sınav Yuanı ve Eğitim Bakanlığının tekliflerin

¹⁰⁶ Hwei-Syin Chen, Hua weiji wei zhuanji: tan faxue jie ruche yinying faxue jiaoyu gaige de hushing (Turning crisis into opportunity: how should legal academia respond to the calls for reform of legal education), 112 Taiwan L. J. 90 (2002) [hereinafter Chen, Journal].

¹⁰⁷ Annette Lu Illinois at Urbana-Champaign Üniversitesi Hukuk Fakültesinden 1971 yılında yüksek lisans ve Harvard Hukuk Fakültesinden 1978 yılında LL.M. derecesi edinmiştir. Bkz Tenth-term Vice President, Republic of China, the Republic of China Yearbook-Taiwan 2002, available at http://www.gio.gov.tw/taiwan-website/5-gp/yearbook/2002/bio_lu.htm.

¹⁰⁸ Wang, *supra* note 13, at 146.

¹⁰⁹ *Id.*

¹¹⁰ *Id.* at 147.

¹¹¹ *Id.*

2008'in sonbaharından başlayarak yürürlüğe konulacağını duyurdu.¹¹² Böylece bu konuda ilk defa muayyen bir zaman çizelgesi duyurulmuştu.

Tekliflerin özünde Japonya ve Güney Kore'dekine benzer profesyonel hukuk enstitülerinin oluşturulması kavramı vardı.¹¹³ Rapora göre tüm lisansüstü enstitüler 2008'den sonra profesyonel hukuk enstitülerine dönüştürülecekti.¹¹⁴ Eğitim Bakanlığı akreditasyon standartlarını karşılamayan enstitüleri kapatacaktı. 2008 yılı ve öncesinde hukuk lisans eğitimine başlayan öğrencilere 2022 yılına kadar sınava girme imkânına sahip olacaktı.¹¹⁵ 2022 yılından sonra yalnızca profesyonel hukuk enstitülerden mezun olanlar iki mesleğe kabul sınavına girebileceklerdi.¹¹⁶

2006 yılında, Eğitim Bakanlığı Profesör Lo'dan profesyonel hukuk enstitüleri için akreditasyon standartları için taslak hazırlamasını istedi. Lo'nun çalışma grubu, 2006 yılının Ekim ayında standartlara ilişkin taslağa son halini verdi ve sundu. Bu taslak, Amerikan Barolar Birliğinin Hukuk Fakültelerinin Onaylanması İçin Usul Kuralları ve Standartları (2005-2006 versiyonu) ve Japonya Eğitim Bakanlığının profesyonel hukuk enstitüleri için kabul ettiği standartları örnek almıştı.¹¹⁷

2007 yılı haziran ayında Eğitim Bakanlığı lisansüstü enstitülerinin kendilerini profesyonel hukuk enstitülerine dönüştürmesine yardımcı olmak için mali destek kurallarını hazırladı.¹¹⁸ Devlet desteğine kabul edilebilir olmak için enstitülerin öğrenci/öğretmen oranının 15/1'den fazla olmayacak şekil-

¹¹² *Id.* at 148.

¹¹³ *Id.*

¹¹⁴ *Id.*

¹¹⁵ Ministry of Education, Falüen yangcheng zhidu xingge fangan zuotanhui (The symposium of legal system reforms and programs to develop legal profession staffs) 9–10, available at <http://www.law.cycu.edu.tw/law/file/%E3%80%8C%E6%B3%95%E5%BE%8B%E4%BA%BA%E9%A4%8A%E6%88%90%E5%88%B6%E5%BA%A6%E8%88%88%E9%9D%A9%E3%80%8D%E6%9B%B8%E9%9D%A2%E8%B3%87%E6%96%99.pdf>.

¹¹⁶ *Id.*

¹¹⁷ Chang-fa Lo et al., Falu zhuan ye yanjiu suo shezhi biao zhun zhi yanjiu qimo baogao shu (Final report of the standards of accreditation for the Professional Legal Institute) 7 (2006) (project commissioned by the Executive Yuan, Ministry of Education).

¹¹⁸ Yin-Lung Chen, Taiwan faxue jiaoyu gaige zhi fangshi (The methods of legal education reform in Taiwan), in Paper Collection for Taiwan Law Society 2007 Annual Meeting of Law, at 2, 2–3 (2007), available at <http://fju.lawbank.com.tw/file/lawreform.pdf>.

de sürdürmesi gerekmektedir. Bu kurallar sağlanan desteğin hukuk etiği, klinik eğitimi ve küreselleşmeyle ilgili başlıklarla ilgilenen faaliyetler ya da kurslar için olduğunu belirtmektedir.¹¹⁹ Daha da önemlisi kurallara ek olarak profesyonel hukuk okulları için Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen akreditasyon standartları taslağı çalışma grubunun bulgularına dayanıyordu.¹²⁰

Pek çok hukukçu akademisyen sistemin geliştirilmesi konusunda bir şey yapılması gerektiği konusunda uzlaşmaya sahip olmasına ve muhtemel reform önerilerini tartışmaya yönelik istekliliklerini vurgulamalarına rağmen öncelikle hukukçu akademisyenler arasında bir uzlaşmaya ulaşmadan kısa bir zaman içinde radikal değişiklikler yapılmasına direndiler. Bu muhalefet özellikle profesyonel hukuk enstitülerine alışık olmayanlar arasında daha fazlaydı. Bunların arasında ABD'de eğitimini tamamlamamış çok sayıda hukukçu akademisyen de vardı. Çoğu hukukçu akademisyen teklifleri eleştirdi. 2007 yılında, Amerikan tarzı hukuk eğitimini şiddetli şekilde savunan milletvekili Ming-chen Chen¹²¹ tarafından kanun teklifi verilmesi bu akademisyenler için bardağı taşıran son damla oldu. Chen'in teklifi yeni profesyonel hukuk enstitüleri hakkında çok sınırlı açıklama getiriyordu. Fakat teklif profesyonel hukuk enstitülerinin mezunlarının sınava girmesi için son tarihi 2022'den 2015'e çekiyordu.¹²² Yeni sistem altında ilk grup öğrencinin 2015 yılında mezun olabilmesini sağlamak için tüm hukuk sisteminin 2013 yılında (tekliften sadece 6 yıl sonra) dönüşmüş olması gerekiyordu. Teklifin muğlaklığı ve sınırlı zaman çizelgesi akademisyenler arasında kafa karışıklığı ve strese neden oldu.

2005 ile 2007 yılları arasında yapılan sayısız toplantı, bilgi şöleni, forum ve konferanstan sonra çok sayıda önde gelen akademisyen teklife muhalefet etmeye karar verdi. 2007 yılı nisan ayında, aralarında Tayvan Ulusal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanının halefinin de olduğu 40 civarında akademisyen, teklifin neden kabul edilmemesi gerektiğine ilişkin gerekçeleri sıralayan bir basın açıklamasını imzaladılar.¹²³ Çünkü Eğitim Bakanlığı teklifin ertelenmesini reddetmişti. 2007 yılının haziran ayında 10 kıdemli hukuk

¹¹⁹ *Id.* at 5–6.

¹²⁰ *Id.* at 6–8.

¹²¹ Wang, *supra* note 13, at 148.

¹²² Chen, *Journal*, *supra* note 106, at 92.

¹²³ *Id.* at 92–93.

fakültesi yöneticisi Başkan Chen Shui-bian'a endişelerini açıklamak için bir toplantı yaptılar.¹²⁴ Hukukçu akademisyenlerin güçlü muhalefetleri karşısında Başkan Chen Eğitim Bakanlığına profesyonel hukuk enstitüsü tarafından tesis edilen planın sonlandırılması talimatını verdi.¹²⁵ Daha sonra Sınav Yuanı iki sınavla ilgili değişiklik yapan planı askıya aldı.¹²⁶ Bunun üzerine Başkan Chen ile aynı siyasal partiye mensup Yasama Yuanı üyeleri (*milletvekilleri*) aynı partinin üyesi Ming-chen Chen'in teklifinden desteklerini çektiler.¹²⁷ Hukuk eğitimi alanındaki reforma ilişkin alternatif tedbirlere ilişkin hukukçu akademisyenler arasındaki tartışmalar zaman içinde azalarak son buldu.

2. Lisansüstü Hukuk Enstitüleri: Mevcut Sisteme Alternatif mi Tamamlayıcı mı?

Bir yorumcunun da isabetle belirttiği üzere az sayıda politik baskı grubunun isteği nedeniyle demokratik Tayvan'da hukuk eğitiminde reform yapma imkânı bulunmamaktadır.¹²⁸ Bununla beraber 2005-2007 teklifleriyle ilgili iki husus detaylı bir analizi hak etmektedir. Birincisi, mevcut hukuk fakültelerinden mezunların baro ve adli sınavlara girmeye uygun görüldüğü iki aşamalı yasal eğitim modelini savunan planlara karşı çıkanlar.¹²⁹ İkincisi, tekliflerin başarısız olması Japonya ve Kore'deki reformlardaki pek çok önemli değişikliğe atıfta bulunuyordu. Bu hukuk fakültelerinin akreditasyon standartlarını karşılayacak zorunlu kaynakları edinebilmeleri için yardıma ihtiyaç duydukları anlamına geliyordu.¹³⁰ Bu mekanizmaların oluşturulmasında başarısız olunması hukukçu akademisyenlerin reform tekliflerine uymak konusundaki isteksizliklerinin en önemli nedeniydi.

2007 yılında, profesyonel hukuk enstitülerinin kurulmasına yardımcı olmak için ikincil düzenlemeler taslağında; Eğitim Bakanlığı bu reformların amaçlarını açıkladı. Buna göre reformun amaçları; daha çeşitli özgeçmişlere

¹²⁴ Wang, *supra* note 13, at 149.

¹²⁵ *Id.*

¹²⁶ *Id.*

¹²⁷ *Id.*

¹²⁸ *Id.*

¹²⁹ Legal Education Reform Press Release, *supra* note 15.

¹³⁰ See *infra* notes 152–156 and accompanying text.

sahip hukuk öğrencileri temin etmek, uluslararası ve uluslararası meselelerle ilgilenecek hukuk fakültesi mezunlarının yeterliliklerini arttırmak ve klinik hukuk eğitimi yoluyla teori ve pratik arasındaki boşluğu azaltmaktır.¹³¹ Muhalifler Japonya ve Kore tarafından sağlanan modellerin sadece bu amaçları sağlamak anlamına gelmeyeceğini savunuyordu.¹³² 2007 yılında 40 akademisyen tarafından imzalanan basın açıklamasında hukuk lisans programlarından mezun olanların üç yılını lisansüstü programlarda geçiren öğrencilerin daha yeterli olduğunu kanıtlayan ampirik bir çalışma olmadığını belirtiyorlardı. Profesyonel hukuk enstitüsü mezunlarına hâkimlik-savcılık ve avukatlık sınavına yönelik kısıtlama getirmek; herhangi bir fayda olmadan hukuk eğitiminin maliyetini yükseltmeye neden olacak (yüksek harçlar ve hukuk fakültesinde geçilecek zamanı uzatması nedeniyle) ve öğrencilerin sınavla ilgili konulara odaklanma eğilimini arttıracaktır.¹³³ Buna ek olarak, Tayvan daha çeşitlendirilmiş bir hukuk mesleği geliştirmeye ihtiyaç duymaktadır.¹³⁴ Hükümet teklifleri, Tayvan toplumunun çoklu talepleri ile mesleki hukuk enstitüleri arasındaki çatışmada yalnızca enstitüleri tutuyordu.¹³⁵ Kısacası muhalifler Tayvan'daki hukuk eğitiminin geliştirilmesi için birşeyler yapılması gerektiğini kabul ediyordu. Ancak mevcut iki sınavlı sistemin lisansüstü profesyonel hukuk okullarına dayanan Japonyadaki birleştirilmiş sistemden daha iyi olduğuna inanmaya devam ediyorlardı. Bu nedenle temel mesele mevcut iki sınavlı sistemin Tayvan'daki hukuk hizmetleri için sosyal talepleri tatmin edecek kapasitede olup olmadığıdır.

Japonya'daki yeni sistemde, baro sınavını geçenlerin merkezi enstitülerdeki uygulamalı eğitimlerde geçirmesi gereken süre iki yıldan bir yıla indirildi.¹³⁶ Hukuk fakültesi mezunu öğrenciler için stajın kısaltılması yeni lisansüstü hukuk okulları tarafından sağlanan eğitimin bir parçası olarak kabul edilebilir. Bu nedenle yeni sistem eğitimin süresini bir ya da iki yıla uzata-

¹³¹ Ministry of Education, *supra* note 115.

¹³² Yin-Lung Chen, *supra* note 118, at 12.

¹³³ Legal Education Reform Press Release, *supra* note 15. *See also* Yin-Lung Chen, *supra* note 118, at 13.

¹³⁴ *Id.*

¹³⁵ *Id.*

¹³⁶ Wilson, *supra* note 5, at 320.

caktı. Öte yandan Tayvan'da uygulamalı eğitim sadece bir ayda sona eriyordu. Bu nedenle giriş seviyesindeki avukatların pratik becerileri Japonya ve Kore'dekilerden daha düşüktür. Baro sınavına girebilmek için lisansüstü mezunu olma zorunluluğu yeni avukatların eğitimi için gerekli olan toplam süreyi önemli ölçüde uzatacaktı. Reforma muhalif olanlar, mevcut lisans programlarının yalnızca temel hukuk bilgisi gerektiren genel ulusal davalarını idare etmek için yetersiz avukatlar ürettikleri konusunda ikna olmamışlardı.

Öte yandan, diğer iki tarz hukuk hizmetine olan talep son yirmi yılda önemli ölçüde artmıştı. Tayvan'ın ileri teknoloji endüstrisinin büyümesi patent, biyo-teknoloji, siber hukuk, vergilendirme ve tıbbi bakım gibi diğer disiplinlere aşına hukuk uygulamacılarına yönelik talebi arttırmıştır. Bunun yanı sıra ekonomik küreselleşme özellikle Tayvan'ın 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne katılması uluslararası ya da uluslararası hukuk ve düzenlemelere ilişkin hukuk hizmetlerine olan talebi arttırmıştır.¹³⁷ Muhalifler bu taleplerin varlığına aşına olmakla beraber Tayvan'daki J.D benzeri lisansüstü programların talepleri karşılayacak yeterlilikte olduğuna inanıyorlardı.¹³⁸

Son 20 yıl boyunca, uzun süredir hukuk lisans programına sahip olan Soochow Üniversitesi, Ulusal Cheng Chi Üniversitesi, Tayvan Ulusal Üniversitesi ve Ulusal Taipei Üniversitesi gibi üniversiteler hukuk mezunu olmayanları kabul etmek için lisansüstü enstitüler kurdular.¹³⁹ Bu üniversiteler lisans programlarını da sürdürmeye devam ettiler. Bununla beraber bu üniversitelerin lisansüstü programları Japonya'daki yeni hukuk fakültelerine önemli ölçüde benziyordu. Bu programlar Amerikan J.D programlarına benzemekle beraber Amerikan modelinden iki önemli hususta farklılık gösteriyordu.

Birincisi, pek çok Amerikan hukuk fakültesi J.D programının ilk yılında benzer temel hukuk derslerinin sunmaktadır. Daha çeşitlendirilmiş ve ileri düzey dersler ise ikinci ve üçüncü yıllarda gösterilmektedir. Yukarıda zikredilen dört üniversitede her iki ulusal sınavda test edilen hukuk konuları, tıpkı lisans programlarında olduğu gibi, üç yıl boyunca müfredatın önemli bir

¹³⁷ Lo, *supra* note 24, at 70–75.

¹³⁸ Yin-Lung Chen, *supra* note 118, at 13–14.

¹³⁹ Wang, *supra* note 13, at 142.

bölümünü oluşturmaya devam etmektedir.¹⁴⁰ Hatta bazı dersler lisans ve lisansüstü öğrencilere aynı sınıfta öğretilmektedir. Muhtemelen pek çok akademisyen zamanının çoğunu geleneksel hukuk konularına ayırmak zorunda kaldığından bu durum J.D benzeri programlar için daha az kaynağı ulaşılabilir kılmaktadır.

İkinci fark ise her iki sınav için düşük geçme oranlarıdır. Bu programların öğrencileri zamanlarının çoğunu baro sınavına hazırlanarak geçirsinler ya da avukatlık dışında bir kariyeri seçmiş olsunlar,¹⁴¹ bu okullardaki akademisyenlerin profesyonel hukuk enstitülerinin mevcut lisans programlarındakilerden daha zeki öğrencileri çekeceğine ilişkin görüşe itiraz etmeleri beklenen bir durumdu.

Bu açıdan Kore'deki reformda bazı üniversiteler lisans, bazı üniversiteler lisansüstü hukuk eğitimi sunabiliyordu. Fakat her ikisini birden sunamıyordu. Bu yönüyle bu durum daha detaylı bir incelemeyi hak etmektedir.¹⁴² Bu politikaların avantajı; üniversitelere daha yoğunlaştırılmış gelişme stratejileri sağlamak amacıyla tüm kaynaklarını tek bir programa hasretmeye zorlamaktır. Son yirmi yıl boyunca, Kore modeline benzer bir eğilimle pek çok üniversitenin hukuk lisans programı olmaksızın lisansüstü enstitüler kurdukları gözlenmiştir.¹⁴³ Çünkü bu enstitüler kapsamlı hukuk eğitimi sunabilmek için yeterli büyüklükte değildi. Bu nedenle deniz ticaret hukuku, teknoloji hukuku, finans hukuku, idare hukuku ve fikri mülkiyet hukuku gibi spesifik alanlara yoğunlaşmışlardı.¹⁴⁴ Bu politikanın nedeni hukukun bu alanlarının diğer disiplinlerin bilgisini de gerektirmesidir. Öğrencilere hukuktan başka alanlarda bilgi vermenin pek çok avantajı vardır. Bu enstitülere ilişkin iki grup öğrenci arasında¹⁴⁵ kaynakların ve personelin tahsisi gibi konuların uzlaştırılmasına ilişkin endişeler olmasına rağmen bu enstitüler reformcular tarafından desteklenen hukuk enstitülerine önemli ölçüde benzemektedir.

¹⁴⁰ Lo, *supra* note 24, at 55–56.

¹⁴¹ Wang, *supra* note 13, at 142.

¹⁴² Wilson, *supra* note 5, at 338–39.

¹⁴³ Wang, *supra* note 13, at 142–43.

¹⁴⁴ Wang, *supra* note 13, at 143.

¹⁴⁵ *Id.*

Bu enstitüler yeni olmalarına rağmen müfredata yaratıcı yaklaşımları, geleneksel hukuk fakültelerinde yaygın olduğu üzere akademisyenlerden şiddetli bir itirazla karşılaşmamıştır. Bu enstitülerin görevi; uluslararası düzenlemelerle ilgilenen endüstrinin ve işletmelerin taleplerini karşılamaktır. Bu nedenle enstitüler yabancı hukukla ilgili daha fazla ders ya da hatta pratik becerilerin gelişimini sağlamaktadırlar.

Bu dersler, avukatlık ruhsatı olmasa bile öğrencilere, uluslararası ticaretle uğraşan yüksek teknoloji şirketlerinde hukuk müşaviri gibi iş bulmalarına yardımcı olmaktadır. Enstitüler ayrıca hukuktan başka alanlarda eksikliği olan öğrencilere hukuk uzmanı eksikliği çekilen alanlarda iş bulmalarına da yardımcı olmaktadır.¹⁴⁶

Politika açısından bu iki tür lisansüstü enstitülerin başarısı hukuk eğitimi reformu konusundaki baskıları azaltmıştır. Çünkü bu programlar disiplinlerarası becerilere yönelik talebi karşılamak isteyen profesyonelleri eğitmektedir. Genel olarak, reforma muhalif olanlar bu yeni lisansüstü enstitüleri lisans eğitime dayalı mevcut sisteme bir alternatif olarak değil tamamlayıcı olarak görmektedirler.¹⁴⁷ Kanaatimce bu bakış açısı, tam zamanlı akademisyen sayısı, esnek okul harcı oranları ve tam zamanlı öğretim üyelerinin avukatlık yapıp yapamayacağı gibi reform önerilerinde ihmal edilen pek çok meseleden kaynaklanmaktadır.

3. Tekliflerde Gözardı Edilen Meseleler

Son 20 yıl boyunca hukuk eğitimi veren üniversite ve kolej sayısı 8'den 37'ye çıkmıştır. Bu durum 1990'lardan bu yana dört katı bir artışı ifade etmektedir.¹⁴⁸ Tayvan'da Eğitim Bakanlığı üniversitelerin istihdam edecekleri öğretim üyesi sayısını sıkı bir şekilde sınırlamıştır. Bu nedenle yeni hukuk eğitimi kurumları küçüktür ve çoğunda tam zamanlı akademisyen sayısı

¹⁴⁶ Örneğin, Ulusal Chiao Tung Üniversitesi Teknoloji Hukuku Enstitüsü hukuk lisans eğitimi veren yukarıda zikredilen üniversitelere göre oldukça yeni olmasına rağmen Silikon Vadisi'nin Tayvandaki muadili olan Hsinchu Teknoparktaki çoğu fikri mülkiyet hukuku müşavirine ders sunmuştur.

¹⁴⁷ Yin-Lung Chen, *supra* note 118, at 13–14.

¹⁴⁸ Wang, *supra* note 13, at 141.

genellikle 10'dan azdır.¹⁴⁹ Tam zamanlı öğretim üyesi sayısı, Japonya ve Kore'deki yeni profesyonel hukuk okullarında sunulan kadar kapsamlı bir eğitim için yeterli değildi.¹⁵⁰ Sonuç olarak bu enstitüler tüm ülkedeki hukuk öğrencilerinin az bir oranını eğitmişlerdir.¹⁵¹ Reform teklifine göre lisansüstü hukuk enstitüleri operasyonları durduracak akreditasyon standartlarını karşılamada başarısız olmuştur. Fakat teklifler, enstitülerin öğretim üyesi sayılarını arttırmak için diğer hukuk programları ile birleşmek gibi bir yaklaşım önermemişlerdir. Bu nedenle reformlar tüm ülkede hukuk eğitiminin kalitesini yükseltmeye ilişkin bir taahhütte bulunmaksızın hukuk fakültesi, hukukçu akademisyen ve öğrenci sayısını önemli ölçüde düşürecek gibi gözükmemektedir.

İhmal edilen bir diğer mesele ise okul harçlarıdır. Japonya ve Kore'de profesyonel hukuk fakülteleri okul harçları oranlarını belirleme konusunda büyük bir esnekliğe sahiptir.¹⁵² Bu esnekliğin sağlanmasındaki başarısızlık Tayvan'daki reformların başarısız olmasının belki de en önemli nedenidir. Yüksek harç oranları, klinik programlar yaratmayı mümkün kılabilmek için avukatları kariyerlerini değiştirerek akademiye geçmeye teşvik edecek yüksek maaşları olanaklı kılacaktır. Daha esnek harç politikası aynı zamanda

¹⁴⁹ Örneğin, 2012 yılında Ulusal Chiao Tung Üniversitesi Teknoloji Hukuku Enstitüsü 9 tam zamanlı öğretim üyesine sahipti ki bu durum enstitüyü tüm lisansüstü hukuk enstitüleri arasında en geniş kadroya sahip olanlardan biri yapıyordu. Bkz NCTU Law, Faculty Member, *available at* http://www.itl.nctu.edu.tw/community_en.htm. Hukuk bölümlerinin ya da enstitülerin öğretim üyesi büyüklüklerine ilişkin bilgi için, Bkz Ministry of Education Website, *available at* <http://ulist.moe.gov.tw/>.

¹⁵⁰ Japonyadaki yeni hukuk okullarında en az 12 tam zamanlı öğretim üyesi gerekiyordu ve öğrenci/öğretim üyesi oranı tam zamanlı öğretim üyeleri açısından 1/15'den az olamazdı. Bkz Japan University Accreditation Association, Law School Standards 13, *available at* http://www.juaa.or.jp/en/images/accreditation/standards_law.pdf.

¹⁵¹ Örneğin, Tayvan Ulusal Üniversitesi hukuk mezunu olmayanlar için lisansüstü enstitüsü her yıl 32 öğrenci kabul ediyordu; Bkz Graduate Institute of Interdisciplinary Legal Studies, Admissions Information, *available at* http://www.law.ntu.edu.tw/gi-ilslaw/chinese/versec/versec_enter.htm. Enstitü hukuk mezunu olmayanları kabul eden tüm lisansüstü enstitüler içinde en çok öğrenciye sahipti. Hukuk bölümlerinin ya da enstitülerin öğrenci büyüklüklerine ilişkin bilgi için, bkz Ministry of Education Website, *supra* note 149.

¹⁵² Kamiya, *supra* note 19, at 167–68; Jasper Kim, Socrates v. Confucius: An Analysis of South Korea's Implementation of the American Law School Model, 10 Asian-Pac. L. & Pol'y 322, 332 n. 58 (2009); It appears that the new Korean law schools are still underfunded. See Kyong-Whan Ahn, International Conference on Legal Education Reform: Law Reform in Korea and the Agenda of "Graduate Law Schools," 24 Wis. Int'l L.J. 223, 233–34 (2006).

okulları müfredatlarını ve pedagojilerini geliştirmek için teşvik edecektir. Maliyetler yükseldiğinde, öğrenciler büyük ihtimalle daha sıkı çalışacaklar ve daha iyi öğretim performansı talep edeceklerdir. Geliştirilmiş öğretim performansı daha iyi avukatların yetişmesini sağlayacak ve daha sonra hukuk firmalarının mesleğin başındaki avukatlara daha çok ortak pozisyonu önerebileceklerdir. Tüm bunlar daha önce Tayvan'da görülmeyen erdemli bir döngü yaratacaktır.

Eğitim Bakanlığı tarihsel olarak hem kamu hem de özel üniversitelerin harç ücretleri için tavan oluşturmuştur.¹⁵³ 2008'deki küresel durgunluktan beri oluşan belirsiz ekonomik görünüm nedeniyle hükümet uzun zamandan beri süregelen düşük harç ücreti politikasını yakın zamanda değiştirmesi pek muhtemel gözükmemektedir. Tüm üniversitelerdeki harç ücreti oranlarındaki benzerlikler nedeniyle öğretim kalitesinin artırılması okulların kaynaklarını artırmayacaktır. Sonuç olarak, hukuk hocaları avukatları daha iyi eğiterek okulundan daha fazla mali getiri kazanamayacaktır. Öte yandan hükümet kurumlarınca araştırma projelerinde görevlendirilmek araştırma fonlarının temel kaynağıdır ve akademisyenler ile hukuk fakültelerine ek gelir sunmaktadır. Bu yüzden hukuk fakülteleri yetkin profesyonellerin eğitiminden ziyade araştırmaya daha çok ilgi göstermeye eğilimlidir.

Bir diğer mesele ise hukuk hocalarına tam zamanlı öğretim üyesi iken baroya kaydolup avukatlık yapmalarına izin verilip verilmeyeceği konusudur.¹⁵⁴ Mevcut hukuki çerçevede, devlet üniversitelerindeki hukukçu öğretim üyeleri devlet memuru olarak kabul edilmiş ve serbest zamanlarında avukatlık yapmalarına izin verilmemiştir.¹⁵⁵ Reform teklifleri, profesyonel hukuk enstitülerinin klinik eğitim sunmalarını ve öğretim kadrosunun en az beşte birinin profesyonel avukat ve hâkimlerden olmasını zorunlu kılmakta-

¹⁵³ See Daxue fa (University Act), art. 35 (2011), available at <http://law.moj.gov.tw/Eng/LawClass/LawAll.aspx?PCode=H0030001>; see also Sili xuexiao fa (Private School Law), art. 47 sec. 1 (2011), available at <http://law.moj.gov.tw/Eng/LawClass/LawAll.aspx?PCode=H0020001>; Zhuanke xuexiao fa (Junior College Law), art. 35 sec.1 (2010), available at <http://law.moj.gov.tw/Eng/LawClass/LawAll.aspx?PCode=H0040001>.

¹⁵⁴ Bu mesele profesyonel hukuk enstitülerinin akreditasyon standartlarına ilişkin araştırma projesinde gündeme geldi fakat hükümetin teklifi projede yoktu. Bkz Lo et al., *supra* note 117, at 73–79.

¹⁵⁵ *Id.* at 76–77.

dır.¹⁵⁶ Fakat teklifler hukuk fakültesinden sonra hukukla ilgili bir iş icra etmeyen hukukçuların hukuk kliniklerindeki davaları ele alacak öğrencilere öncülük edememe sorununu tanımlamamıştır. Zira teklifler, bu neviden sorunları ele almadığı için, içerdikleri planlar da gerçekçi gözükmemiştir.

Bununla birlikte bu lisansüstü enstitü yapısının arkasında yatan bir rasyonelite vardır. Japonya ve Kore'deki yeni profesyonel hukuk okulları hem hukuk mezunlarını hem de mezun olmayanları kabul ediyordu.¹⁵⁷ Bazı akademisyenler farklı eğitim geçmişleri olan öğrencileri aynı sınıfa koyma noktasında şüpheleri vardı.¹⁵⁸ Bu durum Amerikan hukuk fakültelerinde yaygın değildi ve Amerikan modeli hukuk eğitimiyle uyumsuz gözüküyordu. Ancak öğretim üyesi olarak görev yaptığım Ulusal Chiao Tung Üniversitesi Teknoloji Hukuku Enstitüsü deneyimi bu tarz bir düzenlemenin en azından hukukla ilgili disiplinlerarası meselelerde verimli ve üretken olabileceğini kanıtlamıştır. Enstitümüz nadiren teknolojiyle ilgili derslerde hukukçu olan ve olmayan tam ve kısmi zamanlı dört tip öğrenciyi bir araya getirmektedir.¹⁵⁹ Yüksek teknolojiyle ilgili hukuki vakaları tartışırken hukukçu olmayan bazı öğrenciler konuya ilişkin teknik bilgiyi hukukçu öğretim üyelerinden bile etkili açıklayabilmektedir. Çünkü öğrencilerin çalıştığı laboratuvar ya da şirketler vakada belirtilen teknolojiye benzer teknolojilerle ilgilenmektedir. Hukuk lisans

¹⁵⁶ Tayvandaki hukuk kliniği eğitimi açısından, çoğu üniversitede çok az klinik eğitim programı ya da kursu sunuluyordu. Bkz Lo, *supra* note 24, at 61. Mevcut durumda en gelişmiş şekli yargısal stajdır. 2005'te, Ulusal Chiao Tung Üniversitesi Taipei Bölge Mahkemesiyle işbirliği yaparak ilk yargısal mahkeme stajını başlatmıştır. John Marshall Hukuk Fakültesinin tavsiyesi ve daha sonra mahkeme başkanı olan Duke Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu Ching-fang Lin'in yardımıyla derslerin içeriği şekillendirildi. Enstitü yüksek lisans öğrencisini kıdemli yargıçlardan yüz-yüze eğitim alması için bölge adliye mahkemesine kâtip olarak seçiyordu. Öğrenci üç kredi kazanmak için mahkemede en az 160 saat geçiriyordu. Staj davalarına ilişkin evrakları okumak, duruşmaları izlemek, hâkimlerin gözetiminde davaları tartışmak, mahkeme içtihatları ve mevzuatı araştırmak ve bilgi notları hazırlamak gibi faaliyetleri içeriyordu. 2008 yılında aynı zamanda Harvard Hukuk Fakültesi mezunu olan Yargı Yuanı başkanı In-Jaw Lai bu modelin tüm ülke çapında yaygınlaştırılmasına karar verdi. Yargı Yuanı Tayvandaki tüm mahkemeleri hukuk fakülteleri ile staj projeleri yapmalarını teşvik etmek amacıyla bazı düzenlemeler yürürlüğe koydu. Daha sonra bazı hukuk fakülteleri benzer staj dersleri geliştirdi fakat temelde lisans düzeyinde kaldı.

¹⁵⁷ Wilson, *supra* note 5, at 339

¹⁵⁸ *Id.* at 331.

¹⁵⁹ Bu durum günümüzde Tayvanda hukuk fakülteleri arasındaki yaygın olan yapıdır.

derecesine sahip öğrenciler daha uzun süre hukuk okudukları için sıklıkla hukuki meseleleri daha iyi analiz etmektedirler. Bu öğrenciler hukukçu olmayan öğrencilere ilham verici fikirler vermektedir. Bu tarz sınıflar tek tip öğrencilerin bulunduğu sınıfların başaramayacağı kazan-kazan durumu sağlamaktadırlar. Chiao Tung Üniversitesinde çok çeşitli eğitim geçmişlerine sahip öğrenci havuzu disiplinlerarası hukuk konularının gelişimi için önemli bir kaynak sağlamaktadır.¹⁶⁰

Japonya ve Kore'deki reformlarla ilgili bir diğer mesele ise hukuk lisans programlarının devam edip etmeyeceği konusudur.¹⁶¹ Şayet lisansüstü düzeydeki yeni hukuk enstitüleri hukuk mezunu olmayanları iyi avukatlara dönüştürebiliyorsa lisans programları neden muhafaza edilsin ki? Bu konuda alanyazın oldukça kıt olmasına rağmen¹⁶² ilgilendiğim kadarıyla bu sorunun açık yanıtı dil yeterliliğiyle ilgilidir. Amerikan hukuk fakültelerinde okuyan öğrenciler için gerekli dil yalnızca İngilizcedir. Bununla beraber İngilizcenin resmi dil olmadığı Doğu Asya ülkeleri için üç yıllık eğitim hukuk lisans derecesine sahip olmayan öğrencileri mükemmel uluslararası hukukçulara dönüştürmek için yetersiz olabilirdi. Çünkü hâlihazırda iç hukukla ilgili dersler zamanlarının çoğunu almaktadır.¹⁶³ Bazı uluslararası avukatlar yabancılık unsuru içeren konulara ilişkin pratik meselelerle ilgilenmeden önce LLM derecesi

¹⁶⁰ 2008 yılında Tayvanda Fikri Mülkiyet Mahkemeleri kurulduğunda hâkimlerin yarısının fen alanında bir eğitimi yoktu. Bu hâkimler bu enstitüden mezun olmuştur. Hala görece yeni olmalarına rağmen kısmen Tayvandaki yüksek teknoloji şirketlerinin hukuk müşaviri ihtiyacından dolayı bu enstitünün mezunları Tayvanda aranan kişiler olmuşlardır.

¹⁶¹ Wilson, *supra* note 5, at 331.

¹⁶² Kashiwagi, *supra* note 8, at 188.

¹⁶³ Ulusal Chiao Tung Üniversitesinin deneyimi bu iddiayı doğrulamaktadır. Enstitü, Amerikan hukuk okullarında ilk yıl okutulan dersleri geniş ölçüde ve Amerikan hukukuna ilişkin bazı üst düzey dersleri Çince ya da İngilizce olarak sunmaktadır. Buna ek olarak enstitü yabancı hukuk fakülteleri ile ortak derece programları ve uzaktan eğitim derslerine yönelik faal bir şekilde işbirliği yapmaktadır. Büyük hukuk firmalarının pozisyonları için rekabet ederken bazen enstitü mezunları yurtdışında eğitim almamalarına rağmen Amerikanın en iyi hukuk fakültelerinin LL.M programlarından mezun kişileri geçebilmektedir. Fakat hukuk eğitimine sahip öğrenciler bu tarz bir rekabette hukuk mezunlarına oranla daha başarılı olmaktadır. Kanaatimce lisans düzeyindeki hukuk eğitimi ileri düzey Amerikan hukukunu anlamakta mezunlarına avantajlar sağlamaktadır. Enstitü, uluslararası avukat olmayı tercih eden ve bu nedenle Tayvan avukatlık ruhsatına ihtiyaç duymayan hukuk mezunu olmayan kişilere iç hukuka yönelik bazı zorunlu dersleri Anglo-amerikan hukuk dersleriyle değiştirmelerine izin vermektedir. Fakat bu durum öğrencilerin Tayvan hukukunu anlamalarını azaltacaktır.

alabilmektedir. Fakat baro sınavına girmeden önce lisansüstü derece edinme zorunluluğu avukat olma sürecini engelleyici bir şekilde uzatabilecektir.

Bu analize göre, reform muhalifleri tarafından savunulan iki yollu hukuk eğitim modeli basitçe ortodoks hukukçu akademisyenler için menfaatlerini koruma yolu ya da daha tek tip sisteme doğru yarım bir adım olarak görülmemelidir. Bunun yerine çeşitli hukuk hizmetlerine yönelik sosyal talepleri karşılayacak ve sosyal faydayı birleştirilmiş sistemden daha iyi sağlayacak bir araç olarak görülmelidir. Lisans düzeyindeki hukuk programlarının görevi müvekkillerini basit hukuk problemlerinde temsil etme yeterliliğine sahip yetkin genel hukuk uygulayıcılarını eğitmektir. Öte yandan lisansüstü hukuk programlarının görevi ise karmaşık özellikle küreselleşmenin tehditleriyle karşılaşılacak meselelerin üzerinden gelebilecek kapasitede hukuk uzmanlarını eğitmektir. Tabiki Japonya ve Kore'deki yeni sistemlerde yapıldığı gibi hukuk lisans mezunlarına baro sınavına girmelerine izin vermeden önce iki ya da üç yıllarını profesyonel hukuk programlarında harcamalarını istemekte bir sakınca olmayacaktır. Bununla beraber şayet baro sınavının içeriği genel konuları desteklese geçme stresi lisansüstü enstitüdeki öğrencileri sınavda sorulmayan hukuk konularına çalışmaktan uzaklaştırabilecektir. Baro sınavı işleyebilir herhangi bir reform teklifi için zorunludur.

V. 2007 Sonrası Reformcu Hareketler

I. Vaka Kitabı Yazma Hareketi

Hükümetin hukuk eğitimi reformu girişimini 2007'de sonlandırılmasından sonra tartışma önemli ölçüde azaldı. Bununla birlikte kayda değer birkaç değişiklik kaldı. Örneğin Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenen Ulusal Cheng Chi Üniversitesinden Profesör Hwei-Syin Chen'in ev sahipliğini yaptığı Tayvan'da hukuk biliminde Yaratıcı Öğretim Programına, 2007 ve 2011 yılları arasında yaratıcı eğitim materyali tasarlanmasına 100'den fazla akademisyen katılmıştır.¹⁶⁴ Bu programın amacı; hukukla ilgili derslerin yenilikçi öğretimini

¹⁶⁴ Bu proje hakkında daha detaylı giriş için, Bkz The Office of Innovative Teaching and Research in Education of Legal Science, Introduction, available at <http://140.119.178.246/modules/tinyd0/index.php?id=8>; see also Hwei-Syin Chen, Chuangxin yu shijian-Taiwan faxue jiaoyu de gaibian changshi: 2007 nian-2010 nian (In-

geliştirmek için ilham vermektir.¹⁶⁵ Yerel davalar, pedagojik diyaloglar ve mesleki etik ile ilgili materyaller bu planın temel başlıklarıdır.¹⁶⁶ Bugün piyasada bulunan elliden fazla vaka kitabı bahse konu dört yıl boyunca üretilmiştir. Yine pek çok hukukçu akademisyen Sokrates metodunu kullanımına ilişkin ilk deneyimlerini yaşamışlardır.¹⁶⁷ “Vaka Kitabı Yazma Hareketi” olarak adlandırılacak bu programın Tayvan’ın hukuk tarihinde bir benzeri yoktur. Bu inisiyatif için mali kaynaklar olmasına rağmen 2011 yılında sona ermiştir. Ancak Tayvan’daki hukuk fakültelerinin eğitimi üzerinde derin bir etkisi olmuştur. Hukuk eğitimindeki değişim zaman alacaktır, ancak değişim gelecektir.

2. Eski Şişelerdeki Eski Şarap? 2011 Yılı Yeni Sınav Kuralları

Bir diğer değişim ise hâkimlik-savcılık ve baro sınavına ilişkin 2011 yılında yürürlüğe giren yeni kuralların yayınlanmasıdır.¹⁶⁸ Her iki sınava girmek için gerekli şartlar (sınava girecekler için herhangi bir süre sınırlaması yoktu ve sınavın bir bölümünün klasik sorulardan oluşması) değişmeden kalmıştır.¹⁶⁹ Bununla birlikte, sınava girenler ikinci klasik sınava girmeden önce eleyici çoktan seçmeli başka bir sınavı geçmek zorundadır.¹⁷⁰ İlk aşamanın (çoktan seçmeli test) en önemli fonksiyonu, sınava girenlerin önemli bir kısmını klasik sınavdan önce elemektir. Böylece sınavı değerlendirenlerin puanlamaları gereken klasik soruların sayısı azalacaktır.¹⁷¹ Dahası devletler

novation and Practice, the attempt to reform legal education in Taiwan, 2007–2011), in *Chuangxin yu shijian: Taiwan faxue jiaoyu* (Innovation and Practice: legal Education in Taiwan), 3, 3–26 (Hwei-Syin Chen ed., 2011) [hereinafter Chen, Innovation].

¹⁶⁵ *Id.*

¹⁶⁶ The Office of Innovative Teaching and Research in Education of Legal Science, *supra* note 164.

¹⁶⁷ Chen, Innovation, *supra* note 164, at 7.

¹⁶⁸ Taiwan’s Bar Exam Regulations, *supra* note 21, at arts. 3, 6, 12, 13, 14, 19, 20 (2009); Regulations—judicial exam, *supra* note 74, at art. 16 (2009).

¹⁶⁹ *Id.* See also Lishian Huang, Xinzhi sifaguan ji lüshi guojia kaoshi yushi shiti pinzhi yu yingkaoren yijian fenxi zhi yanjiu (Research on the new judges and lawyers national examination pretest with regards to item quality and feedback from the testees), National Elite, Vol. 6, Issue 3, at 134–35 (2010), available at http://wwwc.moex.gov.tw/main/Quarterly/wHandQuarterly_File.ashx?quarterly_id=197.

¹⁷⁰ Taiwan’s Bar Exam Regulations, *supra* note 21, at arts. 3, 12 (2009); see also Regulations—judicial exam, *supra* note 74, at arts. 4–6 (2009) [hereinafter Regulations – judicial exam].

¹⁷¹ Lin, *supra* note 46, at 7.

umumi hukuku, uluslararası ticaret hukuku, kıymetli evrak hukuku, hukuk İngilizcesi ve hukuk etiğini de içeren yeni konu başlıkları ilk sınavın içeriğine eklenmiştir.¹⁷² İlk aşamada geçme oranları hem baro hem de hâkimlik-savcılık sınavları için yüzde 33'tür.¹⁷³ Baro sınavının ikinci aşaması için geçme kotası %33'tür. Hâkimlik-savcılık sınavı için bu rakamlar Yargı Yuanı ve Adalet Bakanlığı tarafından arttırılan personel kotası tarafından belirlenmektedir.¹⁷⁴ Baro sınavı için nihai geçme oranı %8'den %10.89 oranına yükseltilecektir.¹⁷⁵

Yeni düzenlemeler uyarınca; 2011 yılı baro sınavlarında¹⁷⁶ 926 aday sınavı geçti. Ki bu rakam sınav tarihinin en yüksek geçme rakamıydı. Tayvan'ın iki katı nüfusa sahip Kore gözönüne alındığında¹⁷⁷ 926 sayısı aşağı yukarı yeni Kore hukuk fakültelerindeki 2012 yılında gözden geçirilmiş ulusal baro sınavını geçmeyi bekleyen 1500 ila 2000 öğrenciye eşittir.¹⁷⁸ Japonya'nın nüfusu Tayvan'dan 5.5 kat daha büyük olduğundan, 926 sayısı Japonya'da 5093'e tekabül etmektedir.¹⁷⁹ Fakat Japonya'da 2009 yılındaki baro sınavında başarılı aday sayısı sadece 2043'tür.¹⁸⁰ Bu durum yeni düzenlemeler altındaki Japonya'ya göre Tayvan'ın yıllık olarak daha fazla avukat üretmeye devam ettiği anlamına gelmektedir.

Tayvan'daki yeni düzenlemeler, ilerleme göstergesi olarak takdir edilmiştir. Bununla beraber gerçekte klasik soru formatını ve ezbere dayalı öğ-

¹⁷² Taiwan's Bar Exam Regulations, *supra* note 21, at art. 12 (2009); *see also* Regulations—judicial exam, *supra* note 74, at art. 5.

¹⁷³ Taiwan's Bar Exam Regulations, *supra* note 21, at art. 19, sec. 4 (2009); *see also* Regulations—judicial exam, *supra* note 74, at art. 11.

¹⁷⁴ Taiwan's Bar Exam Regulations, *supra* note 21, at art. 19, sec. 5 (2009); *see also* Regulations—judicial exam, *supra* note 74, at art. 11, sec. 2.

¹⁷⁵ Lin, *supra* note 46, at 1.

¹⁷⁶ See Ministry of Examination, Yibainian zhuanmen zhiye ji jishu ren yuan gaodeng kaoshi lüshi kaoshi diershi baokao renshu ji luqu huo jige lü an leike fen (2011 yılı Baro sınavına başvuru sayıları ve geçme oranları istatistiği), *available at* <http://wwwc.moex.gov.tw/main/ExamReport/wHandStatisticsFile.ashx?StatisticsID=1193&blnMulFiles=True>.

¹⁷⁷ 2011 yılı sonu itibarıyla Tayvanın nüfusu 23 milyon civarındadır; Kore ise 48 milyon. Bkz CIA's World Factbook: Korea, *available at* <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>.

¹⁷⁸ See Wilson, *supra* note 5, at 340.

¹⁷⁹ Japonya'nın nüfusu 127 milyon civarındadır. See CIA's World Factbook: Japan, *available at* <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html>.

¹⁸⁰ Wilson, *supra* note 5, at 327.

renim metotlarını güçlendirmiştir. Geçen on yıl boyunca her iki sınava başvuran hukuk fakültesi mezun sayısı dört kat artmıştır.¹⁸¹ Bir sınav komisyonu üyesinin de belirttiği üzere¹⁸² her yıl 10000'den fazla adayın değerlendirilmesi tek bir değerlendiricinin tek bir klasik sorunun tüm cevaplarını değerlendirdiği geleneksel değerlendirme sürecinin sürdürülebilmesini imkânsız hale getirmektedir.¹⁸³ İlk aşamadaki eleme mekanizması adayların 3/2'sini klasik sınavdan önce elemektedir. Böylelikle sınavı değerlendirenlerin üzerindeki yük önemli ölçüde hafiflemektedir. Bu değişikliğin değerlendiricinin daha az cevaba odaklanmasına ve daha tutarlı standartları sürdürmesine imkân sağlayarak değerlendirme kalitesini yükselteceği iddia edildi.¹⁸⁴ Ek olarak baro sınavının ikinci aşamasının daha önce %8 olan geçme oranını %33'e yükseltilecekti.

Bu iddiaların doğruluğunu kabul etmekle birlikte, yeni sistemde sınava girmek için hazırlananların yükü önemli ölçüde arttı. Artık adaylar her iki yolu takip etmek istedikleri takdirde her yıl iki yerine dört sınava girmek zorundadırlar. Dahası sınava girenlerin 3/2'sinin klasik sınavdan önce elenmesi gerekçesi ikna edici değildir. Zira aday birinci aşamayı geçmiş ancak ikinci aşamada elenmişse ilk aşamayı geçmesi takip eden yıl için kazanılmış hak teşkil etmemektedir.¹⁸⁵ Şayet ilk aşama testi gerçekten daha zeki öğrencileri daha az yetenekli akranlarından ayırt etmek amacındaysa neden bu sınava ilişkin değerlendirmeyi kazanılmış hak kabul etmemektedir? Şayet ilk testin bu tarz bir eleyiciliği yoksa başarısız olan adayların ikinci aşama sınavına girememeleri nasıl meşrulaştırılır?

Tüm bu eksikliklere rağmen yeni düzenlemelerin olumlu etkisi vardı. Artık her bir klasik sorunun cevabı bir değil iki değerlendirici tarafından değerlendirilecekti.¹⁸⁶ İki puan arasında önemli farklılık varsa üçüncü değer-

¹⁸¹ Wang, *supra* note 13, at 141.

¹⁸² Lin, *supra* note 46, at 2.

¹⁸³ Pratt, *supra* note 28, at 156.

¹⁸⁴ Lin, *supra* note 46, at 2.

¹⁸⁵ Taiwan's Bar Exam Regulations, *supra* note 21, at art. 3 (2009); *see also* Regulations—judicial exam, *supra* note 74, at art. 4.

¹⁸⁶ Lin, *supra* note 46, at 7.

lendirici mutabakatı sağlayacaktı.¹⁸⁷ Teorik olarak daha objektif puanlamayı sağlamak için değerlendiriciler örnek cevapları temin edeceklerdi.¹⁸⁸ Sınav Yuanı tüm müstakbel adayların test edilen konuların kapsamından haberdar olmaları için her bir konu için sınavdan önce rehber hazırlayacaktı.¹⁸⁹

Öte yandan Japonya ve Kore'deki reform öncesi deneyimler bize bu değişikliklerin başarısızlığa mahkum olduğunu söylemektedir. Yani çoktan seçmeli birinci sınav aşaması açıkça bu ülkelerin reform öncesi sistemlerinin kopyasıdır.¹⁹⁰ Şayet bu değişiklikler hukuk öğrencilerinin sınavlara hazırlanmaları için zamanlarını korusaydı hukuk eğitiminin toplam verimliliğini yükseltirdi. Her iki ülkede lisansüstü profesyonel hukuk okullarını kurmak zorunda kalmazlardı. Çünkü sınava girme konusunda bir sayı sınırlaması olmamasından yararlanan adaylar pek çok kez sınava girebilmektedir. Sınavda başarısız olan adaylar kaçınılmaz olarak takip eden yıldaki sınava katılmaktadır. Böylece başvuran havuzu genişlemektedir.¹⁹¹ Dahası sınavlardaki akademisyenlerin baskınlığının devam etmesinden dolayı hukuk fakültelerinin pedagojilerini ya da müfredatlarını değiştirmek için bir nedenleri bulunmamaktadır. Yeni düzenlemeler gelecekteki radikal reformları önelmekten ziyade basitçe ötelemiştir.

3. Yargısal İşe Alımlarda Değişiklikler

Bu makalenin başında belirtildiği gibi, giriş sınavlarının ve eğitim yollarının avukatlar ve hâkim-savcılar arasında ayrılması Tayvan'da baro sınavlarını geçen kişi sayısını arttırdı. Bu ayırım adli reformun her aşaması boyunca sürekli tartışmaya sebep oldu. Bütün kariyer hâkimlerinin Anglo-Amerikan geleneğinde olduğu gibi tecrübeli avukatların sıralanarak seçilmesinden ziyade Sınav

¹⁸⁷ *Id.*

¹⁸⁸ Huang, *supra* note 169, at 145.

¹⁸⁹ Sınav Bakanlığı, Gongwu renyan tezhong kaoshi sifaguan kaoshi, zhuanmen zhiyeji jishu renyan gaodeng kaoshi lüshi kaoshi ge yingshi kemu mingti dagang (2011 Hâkim-Savcı ve Baroya kabul sınavı sorularını düzenleme yönergesi), bakınız http://www.c.moex.gov.tw/main/content/wHandMenuFile.ashx?menu_id=586&blnMulFiles=False.

¹⁹⁰ Song, *supra* note 19, at 27.

¹⁹¹ Tabi iki sınavı geçme oranları sabit olduğu için her yıl sınava girenlerin toplam sayısı ne olursa olsun rekabetçi baskı da sürekli olarak kalacaktır.

Yuanı tarafından uygulanan hâkimlik-savcılık sınavı mekanizması yoluyla seçilip seçilmemesi temel bir sorundur.¹⁹² Sorun şudur ki Hukuk Fakültesinden henüz mezun olmuş sınırlı sosyal tecrübesi olan genç hâkimler olayların kültürel ve sosyal yapısını ve tartışmalı delilleri anlayamayabilirler.

1989 kanunu en az üç yıl mesleğini icra eden ya da eğitim veren avukatların ve hukuk profesörlerinin hâkim olmak için başvuru yapmalarına izin verir-bu çok taraf olunan bir tedbir değildi. Ancak, 2002'de Yargı Yuanı bu şekilde daha fazla yeni hâkim seçmeye karar verdi.¹⁹³ Yargı Yuanı tarafından yürürlüğe konulan kurallara göre, bir avukatın hâkim olması için üç yol vardır.¹⁹⁴ Birincisi Tayvan Barolar Birliğinin tavsiyesini elde etmek.¹⁹⁵ İkincisi Yargı Yuan'ının her yıl yaptığı yazılı ve sözlü sınavı yoluyla.¹⁹⁶ Üçüncüsü ise hukuk mesleğine kayda değer katkılarda bulunan ya da seçkin bir üne sahip olan ve mesleğini en az 14 yıldır icra eden avukatlara Yargı Yuan çağışma gurubu tarafından gönderilmiş davetiye yoluyla.¹⁹⁷ 2009 itibariyle, 43 avukat birinci metod yoluyla ve 19 avukat ikinci metod yoluyla atanmıştır.¹⁹⁸ Ağır iş yükünü göz önüne alınca, hâkim maaşı saygın, kıdemli avukatlar

¹⁹² 1999'da, Hukuk Akademisi ve uygulaması alanlarındaki bütün liderler Yargı Yuanı adli reform konferansına katıldı. Konferansta ulaşılan bir uzlaşma mevcut ayrı sınavların bir sınav olarak birleştirilmesiydi. Hâkimlerin nasıl seçilmesi gerektiği konusunda ise 60 katılımcı sınavdan ziyade sadece savcı, avukat ve hukuk akademisyenleri arasından seçilmesini önerdi ve 55 katılımcı karşı çıktı. Aday adli memurların ve avukatların eğitimi için 26 katılımcı "bir sınav, ayrı eğitim sistemleri" ni savunurken 89 katılımcı "bir sınav, bir eğitim sistemi" fikrini savundu. Bknz. Tay-sheng Wang, Faguan Yu Jianchaguan Jih Cyucaı Yu Syunlian (the Selecting and Training of Judges and Prosecutors), in Sihfagaige Shihhuounian DeHeigu Yu Jhanwang (Yargısal Reformun 10. Yıldönümü Ulusal Konferansı: Geçmişe Bakış ve Gözlem), at 546, 546–47 (Dennis Te-chung Tand & Kuo-chang Huan eds., 2010) [hereinafter Wang, Selecting and Training].

¹⁹³ Sifayuan linxuan lushi, jiaoshou, fujiaoshou, jiangshi chongren fa yuan faguan shencha banfa (Yargısal Yuan'ın hâkimleri olarak mahkemeye atanacak avukatların, profesörlerin, doçentlerin ve öğretim görevlilerinin seçilme yasası) 9 Eylül 2002'de yürürlüğe girdi ve 23 Mart 2011'de yürürlükten kaldırıldı ve daha sonra Sifayuan linxuan lushi, jiaoshou, fujiaoshou, zhuli jiaoshou zhuan ren fa yuan faguan shencha banfa (Yargı Yuan'ının hâkimleri olarak mahkemeye atanacak avukatların, profesörlerin, doçentlerin ve öğretim görevlilerinin seçilme yasası) (2011) yerine getirildi [hereinafter Court Appointment Regulation], available at <http://law.moj.gov.tw/LawClass/LawAll.aspx?PCode=A0020152>.

¹⁹⁴ *Id.* at art. 4.

¹⁹⁵ *Id.* at art. 5.

¹⁹⁶ *Id.* at art. 8–10.

¹⁹⁷ *Id.* at art. 11–13.

¹⁹⁸ Wang, Selecting and Training, *supra* note 192, at 547.

için cazip değildir. Sonuç olarak, hiç kimse Yargı Yuan'ının hâkim olmak için davetini kabul etmedi.¹⁹⁹ Bu hâkimler adli teşkilatın çok küçük bir bölümünü oluşturmasına rağmen, Yargı Yuanı kademeli olarak yeni hâkimlerin işe alınması için alternatif bir yol kurmuştur. Bu Yargı Yuan'ına yeni hâkimler seçmek ve eğitmek için daha büyük bir güç sağlamıştır. Ayrıca bu aday hâkimler Adalet Bakanlığının bünyesindeki Hâkimler ve Savcılar Eğitim Enstitüsü'nde eğitim görmezler, ama Yargı Yuanı tarafından idare edilen hâkimlerin hizmet içi eğitimleri için bir ajans olan Yargısal Personel Çalışma Enstitüsü'nde eğitim görmektedirler.²⁰⁰ Açıkcası bu hâkimlerin eğitimini savcılardankinden ayırır. 14 Haziran 2011'de, Tayvan Meclisi 23 yıldır hedeflenen tartışmalı Hâkimler Yasasını geçirdi.²⁰¹ Uzun bir fikir aşaması olmasına rağmen, 2010 ve 2011'deki halkın yargısal sisteme güvenini zayıflatan çocuk tacizcisi olduğu iddia edilenlerin beraatı ve Üst Mahkeme ve Yargıtay'daki hâkimlerin etik olmayan uygulamalarını da içeren birkaç olaya tepki olarak kanun hızlı bir şekilde geçti.²⁰²

Yeni kanunun bir temel amacı yetersiz hâkimleri ortadan kaldırmaktı.²⁰³ Çok az sosyal tecrübesi olan yeni atanmış "toy" hâkimlerin fildişi kulelerde yaşayan kibirli "dinazor" hâkimlere dönüşmemesini garantilemek için, Meclis şöyle bir çözüm buldu, Hâkimler Kanununun uygulamaya girmesinden on yıl sonra yeni atanan hâkimlerin yüzde yirmisinden daha azı Sınav Yuanı tarafın-

¹⁹⁹ Id.

²⁰⁰ Court Appointment Regulation, *supra* note 193, at art. 23.

²⁰¹ See June Tsai, , Meclis Tayvan hâkimlerini görevden almak için kanun çıkardı, Taiwan Today, June 15, 2011, available at <http://taiwantoday.tw/ct.asp?xItem=167912&ctNode=413>.

²⁰² Bu etik olmayan olaylarla ilgili ayrıntılı bilgi için, bkz. Zach Zagger, Tayvan hâkimleri görevden almak için tartışmalı yeni kanunu geçirdi, Jurist, Paper Chase Column, June 15, 2011, available at: <http://jurist.org/paperchase/2011/06/taiwan-passes-controversial-new-law-to-removejudges.php>. Bazı yorumcular Tayvan hâkimlerinin dahil olduğu bu yüksek profil olayların Tayvan'daki yasal eğitimdeki ihmallerden kaynaklandığını doğru bir şekilde işaret ettiler. Bkz. LinChih-Chieh, Taiwan's Judicial Reform Starts with Education, Taiwan Today, Apr. 22, 2011, available at <http://taiwantoday.tw/ct.asp?xItem=161203&ctNode=413>.

²⁰³ Wendy Zeldin, Taiwan: Law on Removal of Judges Adopted, But Dinosaur Judges Might Not Become Extinct, Law Library of Congress, News & Events, Jul. 6, 2011, available at http://www.loc.gov/lawweb/servlet/lloc_news?disp3_l205402737_text.

dan uygulanan testi geçenler arasından seçilmek zorundaydı.²⁰⁴ Diğer hâkimler de en az üç yıl görev yapmış avukatlar gibi diğer kaynaklardan seçilmek zorundaydı.²⁰⁵ Hâkimleri tecrübeli hukuk profesyonelleri arasından seçmeyi teşvik etmek için, Hâkimler Kanunu Yargısal Seçme Komitesine bu kararları vermek için yetkilendirmiştir.²⁰⁶ Komiteyi Yargı Yuan'ının başkanı yürütür ve hâkimleri temsil eden altı üye, bir savcılık temsilcisi, üç avukat temsilcisi ve altı akademisyen ya da derneklerin tarafsız üyelerinden oluşur.²⁰⁷

Kongresel çözümler bağlayıcı olmamasına rağmen, meclisin görüşlerini temsil etmektedirler. Tıka basa dolu okullarda harcanan zamanın dışında çok az sosyal tecrübesi olan kişiler hâkim ve savcı olmak için yeterlidir. Bu tutumlardan anlaşılan şudur ki avukatlar ve hâkimler-savcılar için yapılan mevcut iki sınav Japonya ve Kore'de olduğu gibi tek bir sınav olarak birleştirilmeyecektir. Aksine, hukuk okullarının bütün mezunları için baro sınavının uygulanmasıyla, sınav ve eğitimin yolları büyük olasılıkla daha ileride ayrılacaktır.

Bu iki gelişme bu eğilimi güçlendirebilir. Diğer taraftan hükümet bütçeleri yeni hâkim ve savcılarının sayısını sınırlandırdığı için hâkimlik-savcılık sınavına girmek için her yıl daha az kişiyi kabul etti. 2011'de sınava girmesi için sadece 70 kişi kabul edildi²⁰⁸ ve bu 20 yılın en düşük rakamıydı. Diğer taraftan daha fazla avukat her yıl avukatlık mesleğine katıldı ve yasal hizmet pazarında rekabeti büyük ölçüde arttırdı. Bu arada, küresel ekonomik durgun-

²⁰⁴ See Legislation Yuan, Lifayuan gongbao (Legislative Yuan Report), N. 100, No. 49, p. 2229, available at <http://lis.ly.gov.tw/ttscgi/lgimg?@1004905;2228;2230>.

²⁰⁵ *Id.*

²⁰⁶ See Zeldin, *supra* note 203.

²⁰⁷ *Id.* Bir diğer kongre çözümü; Yargı Yuan'ından Sınav Yuanının ve Yönetim Yuanının beraber kanunun yürürlüğe girmesini takip eden üç yıl içinde hâkimler ve işe alımı için yeni uygulamaların fizibilitesi üzerine bir rapor hazırlamalarını istedi. Yeni kurallar hâkim ve savcılarının işe alımını ikiye ayırmalıdır. Hâkimlik-savcılık sınavının birinci aşamasını geçen hukuk mezunları sınavın ikinci aşamasına girmeden önce en az üç yıllık iş tecrübesine sahip olmak zorundalar. Sınavın birinci aşamasını geçip ikinci aşamada başarısız olanlar ise avukatlık ruhsatını elde etmek için ehildirler. Bkz. Yuan Kanunu, yukarıdaki şerh 204, 2229'da. Kongre kararının bağlayıcı bir etkisi olmadığı için, üç Yuan'ın bu raporu hazırlayıp hazırlamayacakları 2014'e kadar bilinmeyecektir.

²⁰⁸ Ministry of Examination, Yibainian gongwu renyan tezhong kaoshi sifaguan kaoshi diyishi baokao renshu ji luqu huo jige lü an leike fen (Statistics of the number of applicants and the passing rate for the 2011 judicial exam), available at <http://wwwc.moex.gov.tw/main/ExamReport/wHandStatisticsFile.ashx?StaticticsID=1190&blnMulFiles=False>.

luk daha az müşteri yüksek avukatlık ücretlerini karşılayabildi. Sonuç olarak, daha fazla avukat daha güvenli diye düşündükleri hâkimlik ve savcılık mesleğine geçmek için kariyer değiştirmeye ilgilenebilir. Eğer bu eğilimler devam ederse baro sınavını geçmek artık saygın bir işi garantilemeyecektir. Lisans düzeyindeki hukuk programları rekabetçi bir pazarda mücadele etmek için gerekli yeteneklerle öğrencilerini donatamadıkları için, daha fazla öğrenci iş pazarına girmeden önce yüksek lisans yapmayı düşünebilmektedir. Bu yüzden, Tayvan Japonya ve Kore gibi avukatlık yapmak için yüksek lisans derecesi istemese de, bu bir ön şart gibi olabilmektedir. Tek sorun lisansüstü enstitüler bu eğilimi fark edip müfredatlarını buna uygun bir şekilde yeniden dizayn edip etmeyeceğidir.

VI. Sonuç

Globalleşmenin etkisi altında, birçok ülke zorlu pazar rekabetinde mücadele edebilecek profesyoneller yetiştirmek için hukuk eğitimi sistemlerinde değişiklik yaptılar. Japonya ve Kore'deki yasal eğitimdeki radikal reformlar Tayvan'da benzer değişiklikleri benimseyip benimsememek ve çok sayıda hükümet girişimini teşvik edip etmemek konularında tartışmaya sebep oldu. Benzer bir reform Tayvan'da başarısız olmasına rağmen, uyum sağlamış olan sistem Japon ve Kore reformlarıyla birçok özellikleri paylaşır. Bütün üç ülkedeki hukuk okulları, lisansüstü seviyede profesyonel programları kurmasından sonra bile, hâlâ lisans seviyesinde öğrencileri kabul etmektedirler. Hem hukuk mezunu olanları hem de hukuk mezunu olmayanları kabul eden lisansüstü programları üç ülkede de mevcuttur. Orijinal planların bir amacı da hukuk mezunu olmayanları hukuk öğrencilerinin temel grubu yapmaktı. Ancak, hâlâ hukuk fakültesi mezunu öğrenciler lisansüstü programların çoğunluğunu oluşturmaktadır. Japonya'da olduğu gibi, çok sayıda Tayvan üniversitesi hem lisans hem de lisansüstü programlarında eğitim vermektedir. Kore modelinde olduğu gibi diğer üniversiteler sadece bir tip hukuk programı sunar. Lisansüstü derecesi avukatlık yapmak için gerekli olmamasına rağmen, Tayvan'da yeni hukuk profesyonelleri arasında yüksek lisans yapmak popüler hale geldi. Bu özellikler Amerikan sisteminde yoktur ama İngilizcenin resmi dil olmadığı Asya ülkeleri için gerekli olabilir. Bu de-

şiklikler bu üç ülkede farklı bir şekilde değişmiştir- sistemler farklılıklardan daha fazla benzerlikleri paylaşabilirler.

Tayvan’da avukatların ve hâkim-savcılarının giriş sınavının ayrılması meslek öncesi eğitimin azaltılması uğruna baro sınavını geçen bireylerin sayısının artmasını kolaylaştırdı. Bütün eğitim kurumları arasında, sadece lisansüstü programlar teorik eğitim ve hukuki uygulama arasındaki farkı azaltma kapasitesine sahiptir. Ancak, lisansüstü programların bu misyonu gerçekleştirmesi için, farkına varılmayan birkaç önemli konu ciddi bir şekilde incelenmelidir. Bu konular; akademik kadroyu genişletmek, esnek harç ücreti politikaları ve mesleği icra eden tam zamanlı hukukçu akademisyenleri içermesi anlamına gelmektedir. Ayrıca ulusal giriş sınavının genel çerçevesi Japonya tarafından vazgeçilen sınava daha fazla benziyordu. Bu gelişme olarak adlandırılmaz. Bu temel düşünceler henüz Tayvan’da merkezi konular değildir. Ancak eğer politika yapımcılar bu konulara değinmeyi reddederlerse, temel yargısal reformdaki tutma etkisi ve negatif ekonomik sonuçlarla Tayvan’lı hukuk profesyonelleri Japon ve Koreli avukatlarla rekabet ettikleri zaman dezavantajlı olacaklardır.